

**Możliwości i uwarunkowania
podejmowania współpracy
na podstawie zawieranych umów
przez uczelnie polskie
z uczelniami ukraińskimi
w zakresie kształcenia
w warunkach ograniczeń wojennych
i powojennych w Ukrainie**

dr Marcin Dokowicz

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

dr Larysa Kolisnyk

Narodowy Uniwersytet Techniczny "Politechnika Dniprowska"

**RAPORT PRZYGOTOWANY W RAMACH PROJEKTU MEIN-PW
„POLSKO-UKRAIŃSKA WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI PRZEDSTAWICIELSKICH
REPREZENTUJĄCYCH REKTORÓW,
NA RZECZ DOSKONALENIA DZIAŁANIA UCZELNI”**

Politechnika Warszawska | Wydział Administracji i Nauk Społecznych

Projekt MEiN-PW

pt. „Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich reprezentujących rektorów, na rzecz doskonalenia działania uczelni”

Sfinansowano z dotacji Ministerstwa Edukacji i Nauki

PARTNER GŁÓWNY

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

PARTNERZY WSPIERAJĄCY

KRASP

Konferencja Rektorów
Akademickich Szkół Polskich

FUNDACJA
REKTORÓW
POLSKICH

PATRONAT

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Spis treści

Słowo Wstępne	4
ROZDZIAŁ 1	
System kształcenia w Polsce i w Ukrainie - analiza porównawcza	5
ROZDZIAŁ 2	
Prawo do mobilności akademickiej w Ukrainie	13
ROZDZIAŁ 3	
Studia wspólne i programy podwójnego dyplomu	18
ROZDZIAŁ 4	
Wymiana zagraniczna studentów – odbycie części programu kształcenia w uczelni partnerskiej	23
ROZDZIAŁ 5	
Uczenie się pozaformalne (non-formal learning) – wspólne kursy, szkolenia, warsztaty, szkoły letnie, staże językowe, MOOC	25
ROZDZIAŁ 6	
Działalność naukowa i artystyczna studentów we współpracy z uczelnią partnerską	27
ROZDZIAŁ 7	
Współpraca międzyuczelniana w zakresie przygotowywania przez studentów prac dyplomowych	28
ROZDZIAŁ 8	
Wspólna oferta zajęć obieralnych przez studenta	29
ROZDZIAŁ 9	
Zajęcia prowadzone przez pracowników uczelni partnerskiej, w tym wykłady otwarte	30
ROZDZIAŁ 10	
Staż dydaktyczne i wizyty studyjne w uczelni partnerskiej dla pracowników, w tym dla kadry dydaktycznej i administracyjnej (odpowiedzialnej za proces kształcenia)	32
ROZDZIAŁ 11	
Udostępnianie zasobów bibliotecznych, dostęp do baz danych dla uczelni partnerskiej	34
ROZDZIAŁ 12	
Inne działania, mające na celu wymianę doświadczeń i pogłębienie współpracy	35
ROZDZIAŁ 13	
Podsumowanie i wnioski	36
ROZDZIAŁ 14	
Rekomendacje	38
Nota o autorach	41

Słowo Wstępne

Przedmiotem i celem niniejszego raportu jest dokonanie, na tle informacji o polskim i ukraińskim systemie szkolnictwa wyższego, identyfikacji i analizy, oraz promocji działań wspólnych w zakresie prowadzonej w uczelniach działalności dydaktycznej. Autorzy dokonali analizy prawodawstwa polskiego i ukraińskiego, porównali systemy kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego, przeanalizowali regulacje związane z mobilnością akademicką, a następnie opisali możliwe do realizacji formy współpracy oraz dokonali identyfikacji potencjalnych barier jakie mogą utrudnić lub uniemożliwić realizację współpracy. Przygotowując raport bazowano na prawodawstwie obowiązującym w obu krajach, w szczególności polskiej ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 r., poz. 574 ze zm.), zwanej dalej p.s.w.n. oraz ukraińskiej ustawie o szkolnictwie wyższym (nr 1556-VII z dnia 16.09.2022 r., BRN, 2014, nr 37-38, art. 2004), zwanej dalej s.w., oraz aktach wykonawczych do tych ustaw, a także na własnych doświadczeniach i wiedzy praktycznej w zakresie systemu szkolnictwa wyższego. Prezentowane wyniki analiz stanowiły podstawę do sformułowania wniosków i rekomendacji.

Raport obejmuje swym zakresem, w szczególności, współpracę między uczelniami na podstawie zawieranych umów. Autorzy w niektórych częściach raportu dodatkowo zwracają uwagę na możliwości realizacji takiej współpracy również z innymi podmiotami. Intencją autorów było poszanowanie tożsamości partnerów ukraińskich, w tym ich studentów w sytuacji agresji zbrojnej Rosji w Ukrainie. W związku z tym, celem nie była analiza zagadnień związanych z możliwościami przenoszenia się studentów z uczelni ukraińskich do uczelni polskich. Wręcz przeciwnie, celem było przedstawienie alternatywnych rozwiązań opartych na współpracy pomiędzy uczelniami o docelowym symetrycznym charakterze, uwzględniającej równość partnerów. Autorzy opracowując raport byli świadomi, że w związku trwającą wojną zachowanie symetrii nie jest obecnie możliwe (brak możliwości podróży do Ukrainy oraz brak możliwości wyjazdu z Ukrainy większości mężczyzn w wieku od 18 do 60 lat), jednakże wskazują, że docelowym warunkiem udanej współpracy jest dążenie do symetrii podejmowanych działań w przyszłości (po wojnie i odbudowie Ukrainy).

Autorzy w raporcie celowo nie uwzględnili kształcenia doktorantów, w związku z faktem, że tematyka ta stanowi przedmiot osobnego raportu. Zwarzywszy na szeroki zakres tematyczny autorzy nie uwzględnili również zagadnień związanych z ochroną danych osobowych uczestników procesu kształcenia oraz przepisów wizowych, które często stanowią barierę w nawiązywaniu współpracy, w szczególności pomiędzy partnerami. Zagadnienia te mogłyby stanowić osobny temat dalszych analiz w oparciu o niniejszy raport.

System kształcenia w Polsce i w Ukrainie – analiza porównawcza

---

Chcąc podjąć współpracę w zakresie kształcenia pomiędzy dwiema uczelniami funkcjonującymi w różnym otoczeniu prawnym warto zapoznać się ze specyfiką systemów kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego w obu krajach, celem identyfikacji potencjalnych możliwości oraz barier jakie mogą pojawić się na etapie wdrażania wspólnych działań. Znajomość warunków prawnych obowiązujących w kraju partnera stanowi ważny element ułatwiający współpracę. Zależy od niej często to czy podjęte działania skończą się sukcesem czy porażką. W tym duchu autorzy raportu postanowili dokonać porównania kluczowych, ich zdaniem, elementów systemu kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego.

Terminologia stosowana do opisu procesu kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego jest odmienna w obu krajach, co może nastroczać licznych trudności w trakcie nawiązywania i realizacji współpracy. W Polsce podstawową formą kształcenia prowadzoną przez uczelnie są studia, które mają takie atrybuty jak program studiów, kierunek studiów (przypisany do dyscypliny naukowej), poziom studiów, profil studiów (praktyczny albo ogólnouniwersytecki) oraz tryb studiów (stacjonarny albo niestacjonarny). Dodatkowo studia mogą być prowadzone jako indywidualne studia międzydziedzinowe, studia wspólne, studia we współpracy z organem wskazanym w art. 61 ust. 1 p.s.w.n. oraz studia dualne. Natomiast w Ukrainie nie występuje prosty odpowiednik polskiego terminu „studia” jako formy kształcenia. Edukacja na poziomie szkolnictwa wyższego realizowana jest w ramach programów edukacyjnych do których przypisany jest poziom, dziedzina wiedzy i specjalność (odpowiednik polskiego kierunku), specjalizacja (odpowiednik polskiej specjalności fakultatywnie realizowanej w ramach kierunku), forma (instytucjonalna (stacjonarna (dzienna i wieczorowa), niestacjonarna, zdalna, sieciowa) oraz dualna), a w przypadku studiów drugiego stopnia również profil (edukacyjny albo naukowy). W obu krajach program jest rozumiany podobnie jako opis procesu prowadzącego do uzyskania przez studenta efektów uczenia się wraz z przypisanymi poszczególnym elementom procesu kształcenia (zajęciom) punktami ECTS. Programy uwzględniają również zbiór efektów uczenia się jakie student powinien uzyskać w trakcie procesu kształcenia. W odróżnieniu do Polski programy edukacyjne w Ukrainie zawierają również wymagania jakie musi spełnić kandydat przyjmowany na dany program. W Polsce wymagania te określa uchwała rekrutacyjna uchwalana przez senat uczelni.

Poziomy studiów w obu krajach są podobne, co wynika z wdrożenia założeń Procesu Bolońskiego. Tabela 1 przedstawia porównanie poziomów kształcenia oraz nabywanych, kwalifikacji, a także czasów trwania kształcenia. Istotną różnicą jest to, że w Polsce kształcenie odpowiadające poziomowi 5 Europejskich Ram Kwalifikacji nie należy do systemu studiów, tylko stanowi odrębną formę kształcenia oferowaną także przez szkolnictwo wyższe¹, co w konsekwencji uniemożliwia wspólne prowadzenie tego kształcenia przez uczelnię polską i ukraińską.

---

¹ Kształcenie na poziomie 5 Polskiej Ramy Kwalifikacji może być również realizowane w systemie oświaty.

Dodatkowo warto odnotować, że umowa z dnia 11 kwietnia 2005 roku między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o wzajemnym uznawaniu akademickim dokumentów o wykształceniu i równoważności stopni nie przewiduje równoważności polskiego świadectwa dyplomowanego specjalisty i świadectwa dyplomowanego specjalisty technologa z ukraińskim dyplomem młodszego bakaławra, co związane jest z potrzebą przeprowadzenia procesu nostryfikacji.

Czas trwania kształcenia na poszczególnych poziomach jest różnie zdefiniowany w obu krajach. W Polsce przepisy określają minimalną liczbę semestrów i pkt. ECTS natomiast w Ukrainie przepisy przewidują pewien zakres pkt. ECTS, przy czym zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 14 s.w. w jednym roku akademickim zwykle jest 60 pkt. ECTS.

Warto odnotować, że w Ukrainie obowiązują standardy szkolnictwa wyższego dla poszczególnych specjalności i poziomów edukacyjnych². Standardy te określają m.in. wymaganą do ukończenia programu edukacyjnego określoną specjalność i poziom liczbę pkt. ECTS oraz wymagania dla programu edukacyjnego, a także wymagane efekty uczenia się które uczelnia musi uwzględnić w programie. Standardy te ograniczają autonomię programową uczelni, co może stwarzać barierę dla utworzenia wspólnego programu (studiów wspólnych). Uczelnia może samodzielnie określać specjalizację w ramach danej specjalności. W Polsce uczelnie posiadają autonomię w zakresie określania kierunku studiów (odpowiednik ukraińskiej specjalności). Standardem objęte są wyłącznie studia na kierunkach regulowanych, przygotowujących do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentystry, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty, ratownika medycznego, lekarza weterynarii, architekta i nauczyciela. Uczelnie same definiują efekty uczenia się które muszą być zgodne z charakterystyką pierwszego i drugiego stopnia dla danego poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji. Charakterystyki te mają charakter ogólny, to znaczy, że są niezależne od dyscypliny naukowej do której przyporządkowany jest kierunek studiów. W obu krajach uczelnie mogą tworzyć interdyscyplinarne kierunki studiów/programy edukacyjne.

W analizowanych krajach występuje duże zróżnicowanie w zakresie trybów studiów (form programów edukacyjnych). Pomimo tych różnic widać jednak pewne podobieństwa. W obu przypadkach kształcenie może być stacjonarne lub niestacjonarne, dopuszczalne jest kształcenie zdalne, kształcenie dualne, czy kształcenie realizowane wspólnie z innym podmiotem. Porównanie tych trybów i form zawarto w Tabeli 2.

W obu krajach kształcenie na poziomie wyższym może być również sprofilowane, przy czym w Ukrainie profil programu występuje od drugiego (magisterskiego) poziomu. W Polsce natomiast profil studiów występuje również na studiach pierwszego stopnia i jednolitych studiach magisterskich. Cel profilowania procesu kształcenia jest podobny - odróżnienie ścieżki naukowej (ogólnoakademickiej) od kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu (program edukacyjny/profil praktyczny).

---

² Standardy dla niektórych specjalności na określonym poziomie są obecnie w trakcie opracowywania i nie zostały jeszcze opublikowane.

Tabela 1.

Porównanie poziomów kształcenia, nadawanych kwalifikacji oraz czasu trwania

Poziom ERK	Kwalifikacja				
		5	6	7	
Poziomy kształcenia (studiów)	PL	kształcenie specjalistyczne ⁵	studia pierwszego stopnia	studia drugiego stopnia	jednolite studia magisterskie ⁶
	UA	poziom podstawowy (krótki cykl)	pierwszy (licencjacki) poziom	drugi (magisterski) poziom	drugi (magisterski) poziom – program jednolity ⁷
Tytuł zawodowy/ stopień wykształcenia	PL	dyplomowany specjalista, dyplomowany specjalista technolog	licencjat, inżynier, inżynier architekt, inżynier pożarnictwa, licencjat pielęgniarstwa, licencjat położnictwa	magister, magister inżynier, magister inżynier architekt, magister inżynier pożarnictwa, magister pielęgniarstwa, magister położnictwa	magister, magister inżynier, lekarz, lekarz dentysta, lekarz weterynarii, magister farmacji, magister inżynier architekt
	UA	młodszy bakaławr, fachowy młodszy bakaławr, młodszy specjalista	bakaławr	magister, specjalista, specjalista o przekwalifikowaniu	magister
Rodzaj dokumentu potwierdzającego ukończenie kształcenia	PL	świadcstwo	dyplom	dyplom	dyplom
	UA	dyplom	dyplom	dyplom	dyplom
Czas trwania i punkcja ECTS	PL ³	min. 3 semestry (brak wymogu stosowania punktacji ECTS)	min. 6 semestrów (min. 7 semestrów dla studiów inżynierskich) i min.180 pkt. ECTS	3-5 semestrów i min. 90 pkt. ECTS	9-12 semestrów i min. 300 pkt. ECTS (9 albo 10 semestrów) albo min. 360 pkt ECTS (11 albo 12 semestrów)
	UA ⁴	120 pkt. ECTS	180-240 pkt. ECTS	90-120 ECTS – program edukacyjny albo 120 ECTS – program naukowy	300-360 pkt. ECTS

³ 1 pkt ECTS jest równy 25-30 godzinom nakładu pracy studenta. Polskie przepisy nie określają minimalnej i maksymalnej liczby punktów ECTS przypadającej na jeden semestr. Studia niestacjonarne mogą trwać dłużej niż odpowiednie studia stacjonarne.

⁴ 1 pkt ECTS jest równy 30 godzinom nakładu pracy studenta. Maksymalna roczna ilość punktów ECTS nie może przekraczać 60 ECTS (30 pkt. ECTS w semestrze lub 20 pkt. ECTS w trymestrze). Standardy kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów precyzują liczbę punktów ECTS jaką student musi zgromadzić w ramach studiów na tym kierunku.

⁵ W Polsce kształcenie specjalistyczne nie należy do systemu studiów tylko stanowi inną formę kształcenia, podobnie jak studia podyplomowe oraz inne formy kształcenia jakie może świadczyć uczelnia. Uczestnik tego kształcenia nie posiada statusu studenta z którego wynikają uprawnienia związane z odbywaniem edukacji (np. uprawnienia do pomocy materialnej, kredytów studenckich, ulg na przejazdy transportem publicznym)

⁶ Jednolite studia magisterskie prowadzone są obowiązkowo na kierunkach: lekarski, lekarsko-dentystyczny, analityka medyczna, farmacja, fizjoterapia, weterynaria, prawo, prawo kanoniczne, pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, pedagogika specjalna. Dodatkowo mogą być prowadzone na kierunkach określonych w §8 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów (Dz.U. z 2021r. poz. 661 ze zm.) oraz innych kierunkach na podstawie art. 53 ust.9 p.s.w.n.

⁷ Programy jednolite prowadzone są wyłącznie na kierunkach medycyna, farmacja i weterynaria.

Poza studiami/programami edukacyjnymi uczelnie mogą prowadzić również inne formy kształcenia, nie kończące się kwalifikacją pełną, jak np. studia podyplomowe, kursy i szkolenia. Studia podyplomowe w Polsce i w Ukrainie są inaczej rozumiane. W Ukrainie kształcenie podyplomowe zwykle prowadzi do uzyskania drugiej kwalifikacji pełnej (licencjackiej lub magisterskiej) natomiast w Polsce kończy się uzyskaniem kwalifikacji częściowej na poziomie 6, 7 albo 8 PRK, czyli kwalifikacji w zawodzie, która tylko częściowo spełnia charakterystykę dla danego poziomu. W obu krajach uczelnie mogą również prowadzić inne formy kształcenia jak wszelkiego rodzaju kursy i szkolenia (kształcenie pozaformalne). Działalność ta w obu krajach została pozostawiona w zakresie autonomii uczelni.

Językiem, w którym prowadzi się kształcenie jest język urzędowy danego kraju - polski albo ukraiński, odpowiednio. W Polsce kształcenie i działalność naukowa w uczelniach są zwolnione z obowiązku stosowania języka polskiego, przez co istnieje możliwość prowadzenia studiów w dowolnym języku obcym. W Ukrainie uczelnie mogą prowadzić kształcenie tylko w jednym języku obcym. Językiem tym jest język angielski, pod warunkiem, że wszyscy kandydaci przyjmowani na program edukacyjny znają ten język (art. 45, ust. 3 s.w.).

Tabela 2.

Porównanie trybów studiów i form programów edukacyjnych

Poziom ERK	POLSKA	UKRAINA
Tryb stacjonarny	Tryb studiów, w którym co najmniej połowa punktów ECTS objętych programem studiów jest uzyskiwana w ramach zajęć z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów.	Sposób organizacji kształcenia studentów szkół wyższych (dzienny albo wieczorowy), który przewiduje kształcenie i szkolenie praktyczne przez co najmniej 30 tygodni w ciągu roku akademickiego.
Tryb niestacjonarny	Tryb studiów wskazany w uchwale senatu uczelni, w ramach których mniej niż połowa pkt. Tryb studiów wskazany w uchwale senatu uczelni, w ramach których mniej niż połowa pkt. ECTS objętych programem studiów może być uzyskiwana z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów.	Sposób organizacji kształcenia studentów polegający na łączeniu zajęć i weryfikacji efektów uczenia się w krótkich sesjach oraz na samodzielnym opanowaniu programu edukacyjnego w okresie pomiędzy nimi. Okres pomiędzy zajęciami a weryfikacją efektów uczenia się nie może być krótszy niż jeden miesiąc.
Tryb zdalny	Nie funkcjonuje odpowiednik tego trybu kształcenia, zarówno w trybie stacjonarnym jak i niestacjonarnym część programu może być realizowana zdalnie. W przypadku profilu praktycznego maksymalnie 50% pkt. ECTS może być uzyskiwana w ramach kształcenia na odległość, natomiast w przypadku profilu ogólnoakademickiego 75% pkt. ECTS.	Zindywidualizowany proces kształcenia, który zachodzi głównie poprzez pośrednie oddziaływanie zdalnych uczestników procesu kształcenia w wyspecjalizowanym środowisku, które funkcjonuje w oparciu o nowoczesne technologie psychologiczno-pedagogiczne i informacyjno-komunikacyjne.
Tryb sieciowy (UA) / studia wspólne i we współpracy (PL)	Studia wspólne i we współpracy nie stanowią osobnego trybu studiów, ale są studiami prowadzonymi odpowiednio wspólnie z inną uczelnią, instytutem Polskiej Akademii Nauk, instytutem badawczym, instytutem międzynarodowym, zagraniczną uczelnią lub instytucją naukową, natomiast studia we współpracy prowadzone są z organem nadającym uprawnienie do wykonywania zawodu, organem przeprowadzającym postępowanie egzaminacyjne w ramach uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu, organem samorządu zawodowego, organizacją gospodarczą lub organem rejestrowym. Studia te są prowadzone w trybie stacjonarnym lub niestacjonarnym.	Sposób organizacji kształcenia studentów szkół wyższych, dzięki któremu opanowanie programu edukacyjnego odbywa się z udziałem szkół wyższych i innych podmiotów prowadzących działalność edukacyjną, które współdziałają ze sobą w oparciu o umowę.

Poziom ERK	POLSKA	UKRAINA
Studia dualne	Studia dualne nie są odrębnym trybem studiów, tylko tak nazywa się studia o profilu praktycznym prowadzone z udziałem pracodawcy, których organizację określa umowa pomiędzy uczelnią i pracodawcą. Studia te są prowadzone w trybie stacjonarnym lub niestacjonarnym.	Sposób zdobywania wykształcenia przez studentów studiów stacjonarnych, polegający na odbywaniu praktyk zawodowych w wymiarze od 25% do 60% programu edukacyjnego w przedsiębiorstwach, instytucjach i organizacjach w celu uzyskania określonych kwalifikacji prowadzone na podstawie umowy. Kształcenie w miejscu pracy polega na wykonywaniu obowiązków służbowych zgodnie z umową o pracę.
Indywidualne studia międzydziedzinowe	Sposób organizacji studiów umożliwiający uzyskanie dyplomu ukończenia studiów na więcej niż 1 kierunku. Studia te są prowadzone w trybie stacjonarnym lub niestacjonarnym.	Brak odpowiednika w przepisach ukraińskich.

Zajęcia w obu krajach odbywają się w trakcie roku akademickiego. W Polsce, zgodnie z art. 66 p.s.w.n. rok akademicki trwa od 1 października do dnia 30 września i dzieli się na 2 semestry. Statut uczelni może przewidywać szczegółowy podział roku akademickiego w ramach semestrów. W Ukrainie natomiast uczelnie określają podział roku akademickiego korzystając ze swojej autonomii. Zwykle zajęcia na ukraińskich uczelniach rozpoczynają się z początkiem września i kończą się pod koniec czerwca – tradycyjnie rok akademicki jest zintegrowany z rokiem szkolnym. Różnice te stanowią barierę podczas realizacji niektórych form współpracy, w szczególności studiów wspólnych.

Do prowadzenia kształcenia na poziomie wyższym w obu krajach uprawnione są tylko podmioty posiadające odpowiednie uprawnienie. Zestawienie porównawcze zawarto w Tabeli 3. W Polsce zasadą ogólną jest konieczność uzyskania pozwolenia ministra na prowadzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu. Przepisy jednak określają przypadki, w których taka zgoda nie jest wymagana. W Ukrainie sytuacja wygląda inaczej. Podmioty uprawnione do prowadzenia kształcenia na określonym poziomie muszą posiadać licencję na prowadzenie działalności edukacyjnej na tym poziomie.

Poziom ERK	POLSKA	POLSKA
5	uczelnie zawodowe	wyższe uczelnie zawodowe (college, kolegia zawodowe), szkoły zawodowe i techniczne (szkoły i licea zawodowe)
6	uczelnie posiadające w dyscyplinie do której przyporządkowany jest kierunek studiów kategorię naukową B albo C za pozwoleniem ministra, przy czym kategoria naukowa C w danej dyscyplinie umożliwia ubieganie się o pozwolenie na prowadzenie kierunku studiów o profilu praktycznym w tej dyscyplinie z wyłączeniem studiów nauczycielskich;	uniwersytet, akademia, instytut, college
7	uczelnie posiadające w dyscyplinie do której przyporządkowany jest kierunek studiów kategorię naukową A+, A albo B+ oraz w dyscyplinie wyróżnianej w ramach pozytywnej oceny kompleksowej dokonanej przez Polską Komisję Akredytacyjną bez pozwolenia ministra	uniwersytet, akademia, instytut

Studia/programy edukacyjne podlegają w obu krajach zewnętrznej ocenie jakości kształcenia. W Polsce Polska Komisja Akredytacyjna (PKA) przeprowadza ewaluację jakości kształcenia na studiach pierwszego stopnia, studiach drugiego stopnia i jednolitych studiach magisterskich w ramach oceny programowej i kompleksowej. Analogiczny proces w Ukrainie przeprowadza Narodowa Agencja ds. Zapewnienia Jakości Szkolnictwa Wyższego (NAQA) w ramach akredytacji programowej lub instytucjonalnej. Kształcenie na poziomie 5 Europejskich Ram Kwalifikacji (ERK) w Polsce nie jest objęte zewnętrzną oceną jakości kształcenia, natomiast w Ukrainie podmiotem akredytującym programy kończące się stopniem młodszego bakaławra jest Państwowa Służba Jakości Edukacji. Co istotne, w Ukrainie uprawnione do wydawania dyplomu ukończenia kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego są wyłącznie podmioty posiadające akredytację danego programu. Pozostałe podmioty mogą prowadzić kształcenie, ale nie mogą wydawać dyplomu. Cudzoziemcy mogą odbywać w Ukrainie kształcenie wyłącznie w ramach programów akredytowanych.

Zarówno w Polsce jak i w Ukrainie uznawane są również akredytacje wydawane przez zagraniczne podmioty dokonujące zewnętrznej oceny jakości kształcenia. W Polsce uznawane są akredytacje wydane przez agencje zarejestrowane w Europejskim Rejestrze Instytucji Działających na rzecz Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym (EQAR) oraz podmioty z którymi PKA zawarła umowę o uznawalności ocen, natomiast w Ukrainie uznawane są oceny wydane przez podmioty znajdujące się na liście agencji akredytacyjnych, zatwierdzonej przez Gabinet Ministrów Ukrainy. Warto odnotować, że w przypadku prowadzenia studiów wspólnych pomiędzy uczelnią polską a ukraińską, program takich studiów powinien podlegać zewnętrznej ocenie przez PKA, zgodnie z art. 249 ust. 1 p.s.w.n. i faktem, że NAQA nie jest zarejestrowana w EQUAR, przez co jej akredytacja nie może w tym przypadku zostać uznana, natomiast przepisy ukraińskie umożliwiają uznanie akredytacji wydanej przez PKA.

W analizowanych krajach ustawodawca określa wymogi programowe w różnorodny sposób. W Polsce wymogi jakim musi odpowiadać program studiów określa p.s.w.n. oraz rozporządzenie wydane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów (Dz.U. z 2021 r. poz. 661 ze zm.). Wśród tych wymogów można w szczególności wymienić:

1. 5 pkt. ECTS przyporządkowanych do zajęć z dziedziny nauk humanistycznych lub nauk społecznych w przypadku studiów przyporządkowanych do innych dziedzin naukowych;
2. 60 godzin zajęć z wychowania fizycznego w przypadku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia;
3. 30% ogólnej liczby pkt. ECTS musi być przypisana do zajęć obieralnych przez studenta;
4. w przypadku profilu praktycznego 50% pkt. ECTS musi być uzyskiwana w ramach zajęć kształtujących umiejętności praktyczne, natomiast w przypadku profilu ogólnoakademickiego 50% pkt. ECTS musi być uzyskiwana w ramach zajęć związanych z prowadzoną w uczelni działalnością naukową w dyscyplinie naukowej lub dyscyplinach naukowych do których przyporządkowany jest kierunek studiów;
5. w przypadku profilu praktycznego program studiów musi obejmować 6 miesięcy praktyk zawodowych na studiach pierwszego stopnia i jednolitych studiach magisterskich, natomiast 2 miesiące w przypadku studiów drugiego stopnia.

Warto odnotować, że w przypadku studiów wspólnych z zagranicznym podmiotem wymogi ww. rozporządzenia nie muszą zostać spełnione (wymogi zawarte w pkt. 1-3).

W Ukrainie nowe podejście do standaryzacji usuwa ograniczenia dotyczące treści kształcenia. Zamiast tzw. kursów „normatywnych” standard, w duchu współczesnych zaleceń Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW), wprowadza zestawy kompetencji programowych i efektów uczenia się jako narzędzia pewnej standaryzacji. Ukraińskie przepisy określają pewne wymogi jak np. że student powinien mieć możliwość wyboru zajęć odpowiadających co najmniej 25% ogólnej liczby pkt. ECTS. Większość jednak wymogów dla programu studiów określają standardy szkolnictwa wyższego dla poszczególnych specjalności i poziomów.

W obu krajach studenci muszą przejść przez proces dyplomowania. W Polsce na studiach pierwszego stopnia, studiach drugiego stopnia i jednolitych studiach magisterskich przeprowadzany jest egzamin dyplomowy, natomiast w przypadku studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich wymagana jest dodatkowo praca dyplomowa (uczelnia może również przewidzieć pracę dyplomową na studiach pierwszego stopnia). Wyjątek stanowią kierunki medyczne dla których określone są inne zasady dyplomowania. W Ukrainie natomiast zasady dyplomowania określa uczelnia z uwzględnieniem wymagań w tym zakresie zawartych w standardzie dla określonej specjalności i poziomu, co w szczególności ma miejsce w przypadkach specjalności uprawniających do zatrudnienia w zawodzie regulowanym.

W analizowanych krajach obowiązują konkurencyjne zasady przyjmowania na studia. W Polsce warunki przyjęcia na studia określają uczelnie, przy czym podstawą przyjęcia na studia pierwszego stopnia oraz jednolite studia magisterskie są wyniki egzaminu maturalnego. Tylko w szczególnych przypadkach uczelnia może przeprowadzić egzaminy wstępne, przy czym zakres takiego egzaminu nie może dotyczyć przedmiotów objętych egzaminem maturalnym. W Ukrainie również rekrutacja oparta jest o wyniki egzaminu państwowego jakim jest Niezależna Ocena Zewnętrzna (ZNO), jednakże poza wynikami ZNO uczelnia może również uwzględnić inne kryteria, jak np. oceny uzyskane na świadectwie szkoły średniej, testy sprawności fizycznej, zdolności artystycznych, czy list motywacyjny. Przyjęcie na studia drugiego stopnia/program edukacyjny drugiego poziomu następuje w obu krajach na podstawie dyplomu uzyskania kwalifikacji pierwszego stopnia/poziomu. W Ukrainie osoby posiadające dyplom młodszego bakaławra mogą skrócić okres kształcenia w ramach programu pierwszego poziomu (licencjackiego). Standardy szkolnictwa wyższego dla danej specjalności określają, maksymalną liczbę pkt. ECTS jaka może zostać studentowi zaliczona. W Polsce osoby posiadające kwalifikację na poziomie 5 Europejskiej Ramy Kwalifikacji, w tym również nadaną w ramach zagranicznego systemu szkolnictwa wyższego, mogą ubiegać się o przyjęcie na studia pierwszego stopnia w ramach potwierdzenia efektów uczenia się. W ramach tego procesu uczelnia weryfikuje efekty uczenia się jakie może uznać kandydatowi na studia, jednak w wymiarze nie większym niż 50% pkt. ECTS przypisanych do zajęć objętych programem studiów.

Zagadnienie finansowania procesu kształcenia jest bardzo złożone i odmienne uregulowane w analizowanych krajach. W Polsce uczelnie otrzymują subwencje na realizację zadań ustawowych (w tym dydaktycznych i naukowych). Wysokość subwencji określa algorytm, którego jednym z parametrów jest stosunek liczby studentów do liczby nauczycieli akademickich SSR, który dla większości uczelni nie powinien przekroczyć pewnej wartości ($M=13$ lub wartości mniejszej odpowiednio dla uczelni będących beneficjentami konkursu „Inicjatywa doskonałości - uczelnia badawcza”). Przekroczenie wskaźnika SSR wpływa na spadek dotacji. Mechanizm ten ma zapobiegać zjawisku dążenia przez uczelnie do zwiększania liczby studentów, celem wzrostu kwoty przyznawanej subwencji. Uczelnia publiczna w ramach tej subwencji finansuje m.in. działalność związaną z prowadzeniem studiów stacjonarnych, za które od studentów nie pobiera się opłat (opłaty może pobierać jedynie uczelnia niepubliczna).

Uczelnia publiczna może natomiast pobierać opłaty za studia w trybie niestacjonarnym, przy czym liczba osób studiujących, w uczelni publicznej, w tym trybie nie może być większa od liczby studentów stacjonarnych. W Ukrainie państwowe uczelnie finansowane są z budżetu państwa proporcjonalnie do ilości zamówionych przez ministra miejsc dla studentów (z podziałem na dziedziny i kierunki studiów) oraz z innych źródeł nie zabronionych przez prawo (np. środków osób fizycznych lub prawnych). Uczelnia państwowa nie pobiera opłat od osób studiujących w ramach miejsc finansowanych z budżetu państwa (miejsc budżetowych), natomiast może pobierać opłaty za studia (stacjonarne i niestacjonarne) w przypadku osób przyjętych na miejsca pozabudżetowe (nie finansowane z budżetu państwa).

Podmioty gospodarcze (osoby prawne i osoby fizyczne) mogą wносить opłaty za kształcenie zarówno swoich pracowników jak i osób trzecich. Wysokość opłat za każdy pełny lub niepełny miesiąc szkolenia lub przekwalifikowania studenta nie może przekroczyć trzykrotności minimalnego wynagrodzenia ustalonego ustawowo w styczniu danego roku (w 2022 r. – 6700 UAH/miesiąc). Zwykle chesne jest opłacane jednorazowo np. za semestr, rok, a nawet kilka lat. Specjalność (specjalizacja) nie musi być powiązana z profilem działalności przedsiębiorstwa. Przepisy nie przewidują wymogu, aby absolwent musiał podjąć pracę w podmiocie, który zapłacił za jego edukację, jednakże dopuszczają zawarcie umowy między przedsiębiorstwem a studentem obligującej go do podjęcia zatrudnienia po uzyskaniu kwalifikacji.

Wysokość środków budżetowych na kształcenie studentów oraz na szkolenie personelu naukowego i naukowo-pedagogicznego ustala się w budżecie państwa na dany rok kalendarzowy. Finansowanie uczelni niepublicznych odbywa się ze środków ich założycieli oraz z innych, nie zabronionych prawem źródeł.

Prawo do mobilności akademickiej w Ukrainie

W niniejszym rozdziale omówione zostały przepisy prawne obowiązujące w Ukrainie dotyczące realizacji prawa do mobilności akademickiej. Autorzy postanowili poświęcić nim uwagę zważywszy, że analogiczne, tak szczegółowe regulacje w tym zakresie nie obowiązują w Polsce.

Proces mobilności akademickiej w Ukrainie reguluje procedura wykonywania prawa do mobilności akademickiej zatwierdzona uchwałą nr 579 Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 12.08.2015r. (zmieniona uchwałą nr 599 Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 13.05.2022r.), zwana dalej p.w.p.m.a. Zgodnie z ust. 2 p.w.p.m.a. program mobilności akademickiej jest to działalność ukraińskich i zagranicznych instytucji edukacyjnych, mająca na celu zapewnienie realizacji praw do mobilności akademickiej ukraińskich i zagranicznych uczestników procesu edukacyjnego, a także pracowników uczelni (instytucji naukowej) w określonym czasie na podstawie umowy o współpracy (ramowej) z zagraniczną uczelnią partnerską na warunkach i w sposób określony w tej procedurze.

Zgodnie z ust. 7 p.w.p.m.a. mobilność akademicka studentów oraz pracowników pedagogicznych, naukowo-pedagogicznych, naukowych dzieli się:

1. według miejsca jego wykonania na:
  - wewnętrzną, polegającą na realizacji programu mobilności akademickiej przez ukraińskiego uczestnika w innej ukraińskiej uczelni (instytucji naukowej);
  - międzynarodową, polegającą na realizacji programu mobilności akademickiej przez ukraińskiego uczestnika w zagranicznej uczelni lub zagranicznego uczestnika w ukraińskiej uczelni (instytucji naukowej);
2. według dziedziny działalności na edukacyjną i naukową;
3. według sposobu wykonania:
  - stacjonarną, co wiąże się z fizycznym przemieszczaniem się uczestnika mobilności akademickiej do uczelni partnerskiej;
  - zdalną, polegającą na tym, że uczestnik mobilności akademickiej, zastosowuje odpowiednie technologie informacyjno-komunikacyjne;
  - mieszaną, która polega na udziale uczestnika mobilności akademickiej w formie stacjonarnej i zdalnej.

W celu realizacji prawa do mobilności akademickiej ukraińska i zagraniczna uczelnia (instytucja naukowa), zgodnie z ust. 6 p.w.p.m.a., zawierają z sobą w formie pisemnej lub elektronicznej umowę w sprawie realizacji programu mobilności akademickiej (dalej – umowa partnerska). Zasady organizacji i realizacji prawa do wszelkiego rodzaju mobilności akademickiej instytucje partnerskie określają w umowie partnerskiej obejmującej:

1. cel, zadania, rodzaj i formę, czas trwania, okres (w razie potrzeby, etapy) mobilności akademickiej;

2. oczekiwane wyniki;
3. dokument otrzymany przez uczestnika ukraińskiego i/lub zagranicznego po zakończeniu udziału w programie;
4. prawa i obowiązki instytucji partnerskich;
5. kryteria wyboru uczestników mobilności akademickiej oraz stronę, która będzie dokonywać wyboru;
6. wykaz dokumentów wymaganych do udziału w programie, wymagania dla tych dokumentów, tryb i termin ich składania;
7. warunki finansowania programu mobilności akademickiej, warunki dostępu do świadczeń medycznych lub ubezpieczenia zdrowotnego;
8. termin, warunki i tryb przedstawienia raportu sprawozdawczego uczestnika wyjazdu akademickiego w trakcie lub po powrocie do macierzystej instytucji edukacyjnej, tryb uznawania efektów wyjazdu akademickiego, a także działania podejmowane w przypadku nieosiągnięcia celu programu lub nieuznania jego efektów, zasady rozwiązywania konfliktów lub sytuacji nieprzewidzianych w trakcie uczestnictwa w programie, zasady uznawania rezultatów programu;
9. termin, warunki i tryb uzupełnienia zaliczeń przedmiotów niezaliczonych w pierwszym terminie na uczelni partnerskiej;
10. tryb dokonywania zmian w umowie partnerskiej;
11. jednostki instytucji partnerskich, które zapewnią realizację programu, osoby do kontaktu;
12. inne warunki niezbędne do osiągnięcia rezultatów programu.

Oprócz tego, zgodnie z ust. 14 p.w.p.m.a. powinna zostać zawarta dodatkowa umowa o mobilności akademickiej pomiędzy osobą wybraną zgodnie z wymogami p.w.p.m.a. do udziału w programie mobilności akademickiej a macierzystą ukraińską uczelnią (instytucją naukową), która zawiera:

1. dane z paszportu obywatela Ukrainy, dokumentu potwierdzającego tożsamość cudzoziemca lub bezpaństwowca oraz zaświadczenia o nadaniu mu numeru ewidencyjnego dowodu rejestracyjnego podatnika (z wyjątkiem osób, które ze względu na swoje przekonania religijne odmawiają nadania numeru ewidencyjnego dowodu rejestracyjnego podatnika i oficjalnie zawiadomiły o tym właściwy organ nadzorczy oraz posiadają oznaczenie w paszporcie);
2. cel, zadania, rodzaj i formę, czas trwania, termin (w razie potrzeby etapy), oczekiwane rezultaty, informacje o dokumencie uzyskanym przez uczestnika po zakończeniu udziału w programie mobilności akademickiej; lista i treść komponentów edukacyjnych (kursów), ilość punktów ECTS, szczegółowy opis procedury oceniania postępów studentów, o czym informacja jest zawarta w suplemencie do dyplomu (dla edukacyjnej mobilności akademickiej);
3. prawa i obowiązki obu stron umowy;
4. warunki finansowania programu mobilności akademickiej, warunki udzielania świadczeń medycznych lub ubezpieczenia zdrowotnego;
5. termin, warunki i tryb zgłaszania i uznawania rezultatów mobilności akademickiej w trakcie lub po powrocie do ukraińskiej uczelni partnerskiej, a także środki, jakie należy podjąć w przypadku nieosiągnięcia celów mobilności akademickiej lub nieuznania jej rezultatów;

6. procedurę wyboru dodatkowych kursów (z wyjątkiem obowiązkowych zajęć studiowanych na uczelni partnerskiej) dla edukacyjnej mobilności akademickiej;
7. termin, warunki i tryb likwidacji zadłużenia akademickiego, w tym w uczelni partnerskiej;
8. tryb dokonywania zmian w umowie o wyjazd akademicki;
9. inne warunki niezbędne do zapewnienia osiągnięcia rezultatów mobilności akademickiej.

Zawarcie umowy partnerskiej oraz umowy o mobilności akademickiej w okresie stanu wojennego odbywa się w formie elektronicznej z wykorzystaniem kwalifikowanego podpisu elektronicznego. W przypadku braku możliwości wykorzystania kwalifikowanego podpisu elektronicznego następuje wymiana listów intencyjnych dotyczących współpracy, realizacji programu mobilności akademickiej oraz potwierdzenie wypełnienia zobowiązań po zakończeniu lub unieważnieniu stanu wojennego.

Z prawa do mobilności akademickiej mogą skorzystać ukraińscy studenci, a także pracownicy uczelni z własnej inicjatywy, pod warunkiem pozytywnej decyzji rektora uczelni (instytucji naukowej), wydanej na podstawie wniosku i indywidualnego zaproszenia z zagranicznej uczelni. Zgodnie z niniejszą procedurą osoba taka uzyskuje status uczestnika mobilności akademickiej z chwilą podjęcia decyzji przez rektora uczelni. Od tego momentu osoba taka podlega wszystkim prawom i obowiązkom uczestnika ukraińskiego określonych w p.w.p.m.a., a także uczelni macierzystej oraz uczelni przyjmującej, która wystawiła zaproszenie.

W przypadku, gdy w trakcie uczestnictwa w programie mobilności akademickiej zaistnieją sytuacje nieuregulowane umową partnerską, mogą one zostać określone w umowie o mobilności akademickiej między uczestnikiem jego uczelnią, po uzgodnieniu z uczelnią partnerską.

Finansowanie kosztów instytucji ukraińskiej związanych z realizacją programów mobilności akademickiej realizowane jest w ramach: dotacji; środków przewidzianych w budżecie państwa (właściwego samorządu), środków własnych uczelni ukraińskiej, środków własnych zagranicznej uczelni partnerskiej oraz innych źródeł, które nie są zabronione przez prawo. Wsparcie finansowe ukraińskich uczestników międzynarodowych programów mobilności akademickiej odbywa się zgodnie z zasadami zawartymi w umowie partnerskiej. W sytuacji dofinansowania programu mobilności akademickiej z zewnętrznych źródeł finansowych, w tym również międzynarodowych, podmiot przyznający dofinansowanie jest trzecią stroną umowy partnerskiej. Po zawarciu umowy o mobilności akademickiej, rektor ukraińskiej uczelni partnerskiej wydaje dokument regulacyjny, który określa cel, termin, warunki (w tym finansowe) programu mobilności akademickiej uczestnika z Ukrainy. Osoba nabywa status uczestnika ukraińskiego od dnia określonego w niniejszym dokumencie.

Kształcenie powinno odbywać się pod kierunkiem wyznaczonego pracownika uczelni (instytucji naukowej) zgodnie z ustalonym programem edukacyjnym instytucji partnerskiej. Treści kształcenia oraz nakład pracy studenta w ramach mobilności akademickiej w uczelni partnerskiej potwierdzone jest zaświadczeniem lub innym dokumentem wydanym przez uczelnię zgodnie z umową partnerską.

Edukacyjna mobilność akademicka z punktu widzenia uznawania wyniku programu mobilności akademickiej zgodnie z ust. 8 p.w.p.m.a. dzieli się na:

1. punktową (częstkową), która polega na studiowaniu przez ukraińskiego uczestnika na zagranicznej lub ukraińskiej (innej niż stałe miejsce studiów) uczelni partnerskiej

lub zagranicznego uczestnika na ukraińskiej uczelni w celu odbywania zajęć i nabycia odpowiednich kompetencji z (lub bez) uzyskaniem pkt. ECTS, które będą uznawane w ukraińskiej (dla uczestnika ukraińskiego) lub zagranicznej (dla uczestnika zagranicznego) uczelni stałego miejsca kształcenia;

2. poziomową (stopniową), która przewiduje studiowanie ukraińskiego uczestnika na zagranicznej lub ukraińskiej uczelni partnerskiej lub zagranicznego uczestnika ukraińskiej uczelni partnerskiej, zgodnie z programem edukacyjnym uzgodnionym między tymi uczelniami, w celu uzyskania określonego poziomu edukacji, który daje takiej osobie prawo do otrzymania dokumentu potwierdzającego ukończenie studiów w trybie określonym w ustawie.

Formy mobilności akademickiej dla studentów, którzy uzyskują stopień edukacyjny młodszy bakaławr, bakaławr, magister zgodnie z ust. 9 p.w.p.m.a. to:

1. studia w ramach punktowej lub poziomowej mobilności akademickiej;
2. staże językowe (podniesienie poziomu praktycznej znajomości języka obcego w określonej działalności zawodowej lub dziedzinie);
3. staże edukacyjno-naukowe (działalność mająca na celu zdobycie praktycznego doświadczenia opartego na badaniach i opanowaniu nowych kompetencji zawodowych w działalności psychologiczno-pedagogicznej, naukowo-badawczej, organizacyjno-zarządczej w ramach określonej specjalności/dziedziny);
4. staże naukowe;
5. praktyka (zdobywanie doświadczenia w działalności zawodowej w zakresie przyszłej, istniejącej, pokrewnej specjalności pod kierownictwem pracowników uczelni (instytucji naukowej) w celu opanowania kompetencji i umiejętności zawodowych w rzeczywistych, w tym przemysłowych, warunkach, podejmowania samodzielnych decyzji w działaniach praktycznych, opanowania metod, form organizacji i środków pracy w określonej działalności zawodowej lub dziedzinie);
6. inne formy (udział w seminariach, konferencjach, wystąpieniach i publikacjach w ramach określonej specjalności/dziedziny wiedzy itp.), które nie są sprzeczne z ustawodawstwem i spełniają wymagania określone w punkcie 10 p.w.p.m.a.

Liczbę pkt. ECTS i metody weryfikacji efektów uczenia się dla każdego rodzaju i formy mobilności akademickiej określają przepisy w sprawie organizacji procesu kształcenia, zatwierdzone przez uczelnię ukraińską zgodnie z procedurą ustanowioną przez prawo. Są pewne ograniczenia, które trzeba uwzględnić w każdym przypadku mobilności akademickiej:

1. czas udziału w programie/programach mobilności akademickiej dla uczestników - będących pracownikami pedagogicznymi, naukowo-pedagogicznymi, naukowymi, innymi pracownikami jednostki edukacyjnej (instytucji naukowej), zgodnie z ust. 11 p.w.p.m.a., nie może przekroczyć dwóch lat z rzędu;
2. w przypadku studentów, którzy ubiegają się o stopień wykształcenia młodszy bakaławr, bakaławr, magister, łączny czas uczestnictwa w programie lub programach mobilności akademickiej nie może przekroczyć 50% czasu trwania odpowiedniego programu edukacyjnego (naukowego); umowa o mobilności akademickiej, która jest zawierana podczas realizacji dowolnego rodzaju lub formy mobilności akademickiej przez ukraińskiego uczestnika studiującego na podstawie zamówienia państwowego (regionalnego), musi koniecznie zawierać wymogi, aby nie wydłużać okresu uzyskania odpowiedniego poziomu edukacji, a w przypadku niespełnienia tego wymogu – wydłużenie przez taką osobę okresu uzyskania wykształcenia ponad standard

dla tego poziomu edukacyjnego kształcenie finansowane jest przez osobę fizyczną (studenta) lub prawną (przedsiębiorstwo).

W okresie mobilności akademickiej ukraińscy uczestnicy pracownicy pedagogiczni, badawczo-pedagogiczni, naukowcy i inni utrzymują przez okres nie dłuższy niż dwa lata stanowisko w głównym miejscu pracy. Przez sześć miesięcy otrzymują wynagrodzenie w głównym miejscu pracy w wysokości przeciętnego wynagrodzenia zgodnego z przepisami prawa, jeżeli wsparcie pieniężne przez cały okres uczestnictwa w programie mobilności akademickiej w uczelni partnerskiej nie jest przewidziany lub jest w wysokości, która w dniu zawarcia umowy o mobilności akademickiej jest mniejsza niż wysokość przeciętnego wynagrodzenia w kraju przyjmującym.

Zgodnie z ust. 15 p.w.p.m.a. w okresie edukacyjnej mobilności akademickiej uczestnicy ukraińscy:

- zachowują miejsce studiów, prawo do otrzymania stypendium naukowego lub socjalnego, niezależnie od obecności w umowie partnerskiej lub w umowie o mobilności akademickiej postanowienia o wsparciu finansowym instytucji partnerskiej w formie pieniężnej lub niepieniężnej oraz inne zabezpieczenia społeczne zgodnie z prawem;
- mają prawo do samodzielnego wyboru dodatkowych przedmiotów (z wyjątkiem obowiązkowych przedmiotów studiowanych na uczelni partnerskiej).

Studia wspólne i programy podwójnego dyplomu

W rozdziale tym autorzy poddali analizie przepisy dotyczące prowadzenia przez uczelnie polskie i ukraińskie studiów wspólnie z uczelnią zagraniczną oraz dotyczące programów podwójnego dyplomu, celem zaznajomienia czytelników z przepisami obowiązującymi w obu krajach. W szczególności poddano analizie wymogi nawiązywania takiej współpracy oraz zagadnienia związane z przyznawaniem wspólnego dyplomu oraz dwóch dyplomów.

Studia wspólne i programy podwójnego dyplomu stanowią jedną z najściślejszych a zarazem najtrudniejszych form współpracy. Wymaga ona dobrego zrozumienia otoczenia prawnego uczelni partnerskiej oraz często długotrwałych prac wdrożeniowych, w szczególności w zakresie utworzenia studiów wspólnych (wspólnego programu edukacyjnego). Formy te mogą być realizowane zarówno w okresie wojennym (z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość) jak po jego zakończeniu.

POLSKA

Polskie przepisy prawa stwarzają możliwość prowadzenia wspólnie z podmiotem zagranicznym studiów. Kwestię studiów wspólnych reguluje art. 60 p.s.w.n. Zgodnie z nim uczelnia może prowadzić studia wspólne z inną uczelnią, instytutem Polskiej Akademii Nauk, instytutem badawczym, instytutem międzynarodowym, zagraniczną uczelnią lub instytucją naukową na zasadach określonych w umowie zawartej pomiędzy stronami, w formie pisemnej. Umowa ta, w szczególności, powinna określać podmiot odpowiedzialny za wprowadzanie danych do systemu POL-on oraz uprawniony do otrzymania środków finansowych na kształcenie studentów na studiach stacjonarnych prowadzonych wspólnie. Podmiotem tym może być wyłącznie polska uczelnia⁸. W przypadku studiów wspólnych z podmiotem zagranicznym umowa ta powinna określać również zasady podejmowania i odbywania studiów przez obywateli uczelni partnerskich (zob. art. 323 ust. 1 pkt 2 p.s.w.n.), a także podmiot przeprowadzający zewnętrzną ocenę jakości kształcenia (art. 249 ust. 1 p.s.w.n.).

Zgodnie art. 60 ust. 2 p.s.w.n. uczelnia może prowadzić studia wspólne, jeżeli utworzyła te studia na podstawie art. 53 ust. 7 p.s.w.n. (bez konieczności uzyskania pozwolenia ministra na utworzenie studiów przypisanych do danej dyscypliny naukowej lub dyscypliny wiodącej⁹) albo uzyskała pozwolenie ministra na ich utworzenie. Warto odnotować, że ustawodawca w stosunku do studiów wspólnych nie wyłączył stosowania art. 53 ust. 10 p.s.w.n, co ułatwiłoby

---

⁸ Zob. więcej M. Dokowicz, Komentarz do art. 60, [w:] J. Woźnicki (red.) Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, Warszawa 2019 LEX, art. 60.

⁹ Zgoda ministra na utworzenie studiów o określonym kierunku, poziomie i profilu nie jest wymagana w przypadku, gdy kierunek studiów został przyporządkowany do dyscypliny albo dyscypliny wiodącej dla której uczelnia posiada kategorię naukową A+, A albo B+ albo w której została wyróżniona jakość kształcenia w ramach oceny kompleksowej, dokonywanej przez Polską Komisję Akredytacyjną, z wyłączeniem studiów przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela.

prowadzenie równoległe studiów na tym samym kierunku, poziomie i profilu oraz o tych samych efektach uczenia się: studiów wspólnych i studiów prowadzonych samodzielnie przez daną uczelnię. Brak stosownego wyłączenia należy ocenić negatywnie, ponieważ przepis ten może stwarzać niepotrzebną barierę w tworzeniu studiów wspólnych, w szczególności z podmiotami zagranicznymi. Warto również odnotować w tym miejscu, że studia prowadzone wspólnie, w szczególności z podmiotami zagranicznymi, nie powinny stanowić „nakładki” na studia, wcześniej prowadzone przez uczelnię, tylko powinny być odrębnymi studiami. Wynika to z art. 67 ust. 1 p.s.w.n., zgodnie z którym studia na określonym kierunku, poziomie i profilu są prowadzone na podstawie jednego programu studiów (liczba pojedyncza). Dodatkowo w przypadku „nakładki” niemożliwe byłoby zastosowanie włączeń przepisów określających wymogi stawiane programom studiów, o których mowa w art. 60 ust. 3 p.s.w.n. Uczelnia zatem tworząc studia wspólne, w szczególności z podmiotem zagranicznym, powinna uwzględnić, że ich nazwa i efekty uczenia się nie mogą być takie same jak studiów nie prowadzonych wspólnie.

Zgodnie z art. 60 ust. 3 p.s.w.n. uczelnia posiadająca uprawnienia do utworzenia określonych studiów wspólnych bez zgody ministra nie musi stosować w odniesieniu do studiów wspólnych prowadzonych z podmiotem zagranicznym (uczelnią lub instytutem naukowym) przepisów art. 73 ust 2 p.s.w.n. oraz przepisów wydanych na podstawie art. 81 p.s.w.n. w zakresie, o którym mowa w art. 81 pkt 1 p.s.w.n. Przepisy te określają wymogi minimalnego procentowego udziału zajęć prowadzonych przez nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelni, prowadzącej studia wspólne, jako podstawowym miejscu pracy oraz wymagania dotyczące programu studiów, określone w rozdziale 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów (Dz.U. z 2021 r. poz. 661 ze zm.), takie jak np. konieczność uwzględnienia w programie zajęć z dziedziny nauk humanistycznych lub nauk społecznych, zajęć z wychowania fizycznego, 30% udziału zajęć obieranych przez studenta. Wyłączenia te należy ocenić pozytywnie, ponieważ łagodzą bariery związane z niekompatybilnością wymogów programowych obowiązujących w krajach partnerów. Warto odnotować, że uczelnie, które uzyskały pozwolenie ministra na utworzenie studiów nie mogą korzystać z wyłączenia tych przepisów.

Studia wspólne z zagranicznym podmiotem podlegają zewnętrznej ocenie ich jakości kształcenia, w oparciu o art. 249 p.s.w.n. Zgodnie z tym przepisem ocena jakości kształcenia jest przeprowadzana przez PKA albo inny podmiot zarejestrowany w Europejskim Rejestrze Instytucji Działających na rzecz Zapewniania Jakości w Szkolnictwie Wyższym (EQAR), wskazany w umowie, o której mowa w art. 60 ust. 1 p.s.w.n. Ocena ta jest przeprowadzana zgodnie z międzynarodowymi standardami w zakresie zapewniania jakości kształcenia na studiach wspólnych. W przypadku pozytywnego wyniku tej oceny w okresie, na który ją przyznano, nie przeprowadza się oceny programowej, chyba że minister wystąpi z wnioskiem o przeprowadzenie takiej oceny.

Polskie przepisy prawa przewidują, że absolwent studiów wspólnych może otrzymać dyplom wspólny, jednakże użyte w art. 60 ust. 4 p.s.w.n. sformułowanie „może” nie ogranicza możliwości wydania dwóch odrębnych dyplomów, co w przypadku studiów wspólnych z podmiotami zagranicznymi stanowi częstszą praktykę niż dyplom wspólny. Dzieje się tak ponieważ w przypadku dyplomu wspólnego występują problemy związane z równoczesnym spełnieniem wymogów obowiązujących w krajach partnerów. W przypadku podwójnego dyplomu (odrębnie wydawanego dyplomu przez każdy z podmiotów prowadzących studia wspólne) każdy z dyplomów spełnia wymogi obowiązujące w kraju uczelni, przez którą został wydany. W Polsce niezbędne elementy dyplomu studiów, w tym dyplomu wspólnego oraz tak zwanego dyplomu

podwójnego określają przepisy rozdziału 8 ww. rozporządzenia. Zgodnie z tymi przepisami dyplom wspólny wydaje uczelnia wskazana w umowie, o której mowa w art. 60 ust. 1 p.s.w.n. Dyplom taki powinien zawierać podstawowe elementy dyplomu studiów, prowadzonych samodzielnie przez uczelnię, przy czym § 33 ust. 2 ww. rozporządzenia określa pewne wyjątki charakterystyczne dla dyplomu wspólnego. Prawodawca określił również wytyczne dla dyplomu podwójnego (§34 ww. rozporządzenia), należy jednak przyjąć, że wymogi te dotyczą jedynie dyplomu wydawanego w oparciu o polskie przepisy i przepisy te nie mają zastosowania do dyplomu wydawanego przez partnera zagranicznego. Warto odnotować, że dyplom ukończenia studiów, w tym tak zwany podwójny dyplom, jest dokumentem publicznym kategorii drugiej, zgodnie z ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. o dokumentach publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1394 ze zm.) w związku z tym musi spełniać wymogi tej ustawy w zakresie zabezpieczeń przed fałszerstwem. Ponieważ dyplom wspólny, wydany na podstawie art. 60 ust. 4 p.s.w.n., podobnie jak suplement do dyplomu, nie został wpisany do wykazu dokumentów publicznych (zob. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2019 r. w sprawie wykazu dokumentów publicznych) należy przyjąć, że nie mają do niego zastosowania przepisy ww. ustawy.

Poza studiami wspólnymi uczelnie mogą również realizować programy wspólnego dyplomu w ramach umów partnerskich/bilateralnych. Taka forma współpracy jest często łatwiejsza do realizacji, przez co jest częściej nawiązywana. Przepisy p.s.w.n. nie regulują tej formy współpracy pozostawiając ją w zakresie autonomii uczelni. Co do zasady ta forma współpracy polega na wydaniu studentom, którzy spełnią wymogi obu uczelni, dwóch dyplomów w ramach umowy zawartej pomiędzy polską i zwykle zagraniczną uczelnią. Związana ona jest z odbywaniem części kształcenia w uczelni partnerskiej. Współpraca taka dotyczy najczęściej studiów prowadzących do podobnych efektów uczenia się oraz podobnych treściowo i programowo. Uczelnia może w ramach prowadzonych przez nią studiów nawiązać taką współpracę, przy czym wydanie dyplomu przez polską uczelnię możliwe jest jedynie po spełnieniu wszystkich wymagań ukończenia danych studiów określonych w art. 76 p.s.w.n. Programy takie mogą być realizowane w ramach prawa studenta do przenoszenia osiągnięć i uznania punktów ECTS, wyrażonego w art. 85 ust. 1 pkt. 1 p.s.w.n. Cudzoziemcy mogą podejmować i odbywać w ten sposób studia na podstawie art. 323 ust. 1 p.s.w.n. Jeśli umowa pomiędzy uczelniami to przewiduje to uczestnik takiego programu (student-cudzoziemiec) może być zwolniony z opłat za realizację studiów w Polsce.

UKRAINA

Ukraińskie przepisy prawa stwarzają możliwość prowadzenia wspólnie z podmiotem zagranicznym programu edukacyjnego. Kwestię wspólnych programów edukacyjnych reguluje art. 75 ust. 2 s.w. Przepis ten określa główne kierunki współpracy międzynarodowej w zakresie szkolnictwa wyższego. Jednymi z nich są udział w międzynarodowych programach edukacyjnych i naukowych (art.75 ust. 2 pkt. 4 s.w.) oraz tworzenie wspólnych programów edukacyjnych i naukowych z zagranicznymi uczelniami, instytucjami naukowymi i organizacjami (art. 75 ust. 2 pkt. 7 s.w.). Pierwszy przypadek dotyczy programów podwójnego dyplomu w ramach umów bilateralnych, natomiast drugi wspólnej realizacji programu edukacyjnego lub naukowego (studiów wspólnych).

Program podwójnego dyplomu w ramach umów partnerskich/bilateralnych (dalej – program podwójnego dyplomu), realizowany jest w ramach prawa do mobilności akademickiej (poziomowa mobilność akademicka, w wyniku której uczestnik uzyskuje odpowiedni stopień edukacyjny, czyli stopień bakaławra lub magistra) na określonym poziomie kształcenia. Proces edukacyjny

odbywa się jednocześnie w uczelni ukraińskiej i w uczelni zagranicznej (dalej – partnerskiej) według uzgodnionych programów edukacyjnych, co pozwala na otrzymanie dwóch dyplomów - uczelni macierzystej oraz uczelni partnerskiej, które wyraziły obopólny zamiar zorganizowania i realizacji takiego programu oraz zawarły umowę ramową o współpracy z zagraniczną uczelnią partnerską. Zakres tej umowy reguluje p.w.p.m.a. Uczestnik zagraniczny, który w ramach edukacyjnej mobilności akademickiej zgodnie z s.w., realizuje program edukacyjny uzgodniony między uczelniami, uzyskuje wspólny (podwójny) dyplom. Podczas pobytu na uczelni partnerskiej realizuje kształcenie w uczelni partnerskiej na warunkach określonych w umowie partnerskiej. Informacje o takim uczestniku są wprowadzane do Ujednoliconej Państwowej Elektronicznej Bazy Danych o Edukacji (UPEBDE).

Programy podwójnego dyplomu oraz studia wspólne realizują prawo do mobilności akademickiej i podlegają procedurze wykonywania tego prawa, opisanej w poprzednim rozdziale. W związku z tym, chcąc zrealizować te działania uczelnie muszą podpisać umowę partnerską, będącą podstawą do realizacji dalszych działań, w tym prac wdrażających program wspólnego dyplomu czy wspólny program edukacyjny na określonym poziomie.

Uczelnie uznają nawzajem zajęcia, które zrealizował student i otrzymał za nie ocenę na uczelni partnerskiej. Szczegóły realizacji programu podwójnego dyplomu partnerzy określają w specjalnej umowie partnerskiej. Ta umowa zawierana jest na podstawie umowy ramowej o współpracy pomiędzy uczelniami. W procesie przygotowywania umowy biorą udział przedstawiciele uczelni oraz jej jednostek odpowiedzialnych za realizację programu. Zgodnie z ust. 13 p.w.p.m.a. w przypadku edukacyjnej mobilności akademickiej uczelnie mają obowiązek określenia w umowie partnerskiej wykazu i treści komponentów edukacyjnych (przedmiotów/kursów), trybu wyboru dodatkowych zajęć (z wyjątkiem obowiązkowych zajęć na uczelni partnerskiej), wymiaru obciążenia dydaktycznego, szczegółowego spisu ocen z egzaminów w suplemencie do dyplomu.

Program podwójnego dyplomu realizowany jest w ramach programów edukacyjnych obowiązujących w uczelni i odpowiednich programów u jej partnerów. Zajęcia w ramach programu podwójnego dyplomu mogą odbywać się wyłącznie w ramach akredytowanych programów edukacyjnych uczelni i uczelni partnerskiej. Przed rozpoczęciem kształcenia w ramach programu podwójnego dyplomu u partnera przyjmującego w celu zaliczenia zajęć (kursów) student przekazuje partnerowi przyjmującemu poświadczony odpis (indeks) z informacjami o zrealizowanych zajęciach. Zaliczenia z zajęć studiowanych w uczelni partnerskiej dokonuje uczelnia macierzysta na podstawie ocen przekazanych przez uczelnię partnerską. Po realizacji programu mobilności akademickiej studenci wykonują pracę kwalifikacyjną (projekt) lub zdają egzamin kwalifikacyjny w uczelni ukraińskiej i uczelni partnerskiej pod kierunkiem nauczycieli wyznaczonych odpowiednio przez tą uczelnię i uczelnię partnerską. Po ukończeniu programu mobilności akademickiej studenci, którzy studiowali w ramach tego programu i skutecznie skończyli studia, otrzymują dwa dyplomy wydane przez partnerskie uczelnie.

Podobnie jak na poziomie bakaławra, tak i na poziomie magisterskim podczas realizacji programu podwójnego dyplomu mogą występować problemy. Program edukacyjny na poziomie bakaławra zgodnie ze standardami, trwa zwykle cztery lata, czyli osiem semestrów i wynosi 240 pkt. ECTS. Program edukacyjny na poziomie magisterskim najczęściej trwa trzy semestry (90 pkt. ECTS, czyli półtora roku). Rzadko realizowane są magisterskie programy naukowe, które trwają cztery semestry (120 pkt. ECTS, czyli 2 lata). Przyczyną tego jest brak zapotrzebowania wśród kandydatów na programy naukowe trwające dwa lata.

W Ukrainie każdy program współpracy międzynarodowej, w tym, program podwójnego dyplomu, uważany jest za mobilność akademicką, ale oczywiście nie po każdej mobilności akademickiej następuje uzyskanie dyplomu. Wzór dyplomu, który powinien otrzymać uczestnik programu podwójnego dyplomu na uczelni zatwierdzany jest nakazem rektora (pierwszego prorektora). Uczestnicy programu na uczelni mają takie same prawa i obowiązki akademickie jak inni studenci uczelni wyższej.

Artykuł 7 ust. 8 s.w. określa, że w przypadku studentów, którzy studiują na programach edukacyjnych uzgodnionych między uczelniami (instytucjami naukowymi), w tym zagranicznymi, uczelnie (instytucje naukowe) te mają prawo do sporządzania wspólnego dokumentu (dyplomu) potwierdzającego wykształcenie wyższe według wzoru ustalonego wspólną decyzją właściwych organów tych podmiotów (rad akademickich tych uczelni lub instytucji naukowych). Przepis ten jednak nie przesądza, że podmioty te nie mogą wydać dwóch osobnych dyplomów, co w praktyce ma miejsce ze względu na problemy z uzgodnieniem wspólnego wzoru spełniającego wymogi obowiązujące w krajach partnerów.

W Ukrainie w art. 7 ust. 3 s.w. określa niezbędne elementy dyplomu studiów, w tym suplementu do dyplomu. W dyplomie młodszego bakaławra, bakaławra i magistra powinny być zawarte: nazwa uczelni (instytucji naukowej), która wydała ten dokument (w przypadku uzyskania wyższego wykształcenia w odrębnej jednostce uczelni (instytucji naukowej) - również nazwa tej jednostki), nazwa programu edukacyjnego, kwalifikacja, która zawiera informację o zdobytym stopniu wykształcenia wyższego danej osoby, specjalność (dziedzina wiedzy - w przypadku interdyscyplinarnych programów kształcenia), specjalizację i zawodową kwalifikację (jeśli zostały przypisane).

Ponieważ dyplom jest wydawany przez uczelnię wyłącznie po ukończeniu akredytowanego programu edukacyjnego, w suplementie do dyplomu podana jest nazwa agencji akredytującej, numer rejestracyjny i data wydania certyfikatu, decyzja.

ROZDZIAŁ 4

Wymiana zagraniczna studentów – odbycie części programu kształcenia w uczelni partnerskiej

---

Wymiana zagraniczna studentów jest jedną z najpowszechniejszych form współpracy. Współpraca w tym zakresie zwykle nie wymaga długotrwałych prac wdrożeniowych. W ramach programów wymiany studenci odbywają część procesu kształcenia w uczelni partnerskiej. Student uzgadnia z uczelnią macierzystą jakie zajęcia zrealizuje w trakcie kształcenia w uczelni zagranicznej oraz sposób nadrobienia różnic programowych po powrocie. Po zakończeniu wymiany, jednostka macierzysta uznaje nabyte w trakcie wymiany zagranicznej efekty uczenia się studenta.

POLSKA

W Polsce programy wymiany polegają na wyjeździe studenta do innej uczelni lub przyjeździe studenta innej uczelni, najczęściej zagranicznej, celem odbycia części kształcenia a następnie na uznaniu po powrocie efektów uczenia się i pkt. ECTS. W tym czasie student zachowuje status studenta w uczelni macierzystej jednocześnie nabywając prawa i obowiązki studenta w uczelni przyjmującej wynikające przede wszystkim z wewnętrznych przepisów obowiązujących w tej uczelni.

Cudzoziemcy mogą realizować kształcenie w Polsce, w tym w ramach programów wymiany, na podstawie m.in. umów pomiędzy uczelnią a podmiotem zagranicznym, w tym uczelnią, na zasadach określonych w tych umowach, a także indywidualnie na podstawie decyzji administracyjnej rektora (zob. art. 323 p.s.w.n.)¹⁰. Co do zasady kształcenie w języku obcym (np. angielskim lub ukraińskim) oraz kształcenie cudzoziemców w Polsce jest odpłatne, jednakże ww. umowy partnerskie/bilateralne mogą przewidywać zwolnienie z odpłatności, co zwykle ma miejsce. Dodatkowo z opłaty cudzoziemca można zwolnić indywidualną decyzją rektora, w przypadku, gdyby umowa nie regulowała tej kwestii.

Polscy studenci mają, zgodnie z art. 85 ust. 1 p.s.w.n. prawo do przenoszenia i uznawania pkt. ECTS oraz odbywania studiów według indywidualnej organizacji studiów. Prawa te wspierają realizację programów wymiany międzynarodowej studentów. Student uzgadnia z jednostką macierzystą zasady i warunki uznania zajęć zrealizowanych w trakcie wymiany, a także zasady i warunki kontynuacji studiów po powrocie.

---

¹⁰ Zgodnie z art. 323 p.s.w.n. mogą również odbywać kształcenie w ramach umów międzynarodowych oraz decyzji ministra, dyrektora NAWA, dyrektora NCN.

UKRAINA

Wymianę zagraniczną studentów reguluje ust. 7 p.w.p.m.a. a także nakaz Ministerstwa Oświaty i Nauki Ukrainy z dnia 01.11.2013r. nr 1541 (zmieniony 20.01.2021) “Wybrane zagadnienia dotyczące organizacji przyjęcia na studia (staże) cudzoziemców i osób bez obywatelstwa”.

W celu realizacji programu wymiany studentów najpierw powinna być zawarta umowa partnerska. Potem podpisana umowa o mobilności akademickiej bezpośrednio między uczestnikiem wymiany a uczelnią ukraińską oraz zatwierdzony indywidualny plan studenta.

Studenci zagraniczni mogą zostać przyjęci na studia w partnerskiej uczelni ukraińskiej finansowane w ramach stypendiów lub środków osób fizycznych (prawnych), w tym organizacji międzynarodowych, z własnych środków ukraińskiej uczelni partnerskiej lub w ramach bezpłatnego kształcenia w przypadku wzajemnej wymiany uczelni partnerskich na zasadach nieodpłatnych przez studentów w przypadku, gdy liczba takich zagranicznych uczestników nie przekracza liczby ukraińskich uczestników i limit ten jest określony w umowie partnerskiej.

Uczenie się pozaformalne (non-formal learning) – wspólne kursy, szkolenia, warsztaty, szkoły letnie, staże językowe, MOOC

Edukacja pozaformalna jest jednym z działań możliwych do wprowadzenia w stosunkowo krótkiej perspektywie czasowej ze względu na niski poziom uregulowania tych form kształcenia w przepisach analizowanych krajów. Działania te mogą być realizowane zarówno w formie stacjonarnej jak i w formie zdalnej, przez to realizacja współpracy w tym zakresie jest możliwa również w czasie zagrożenia związanego z toczącą się agresją Rosji na terytorium Ukrainy. Współpraca w tym zakresie może polegać zarówno na udostępnieniu studentom i pracownikom kursów typu MOOC, a także ich udziale w kursach, szkoleniach, warsztatach, szkołach letnich, stażach językowych organizowanych przez uczelnię partnerską oraz na wspólnym organizowaniu takich form kształcenia np. wspólna szkoła letnia. Wartością dodaną takich wspólnych działań jest udział w nich zarówno studentów polskich jak i ukraińskich, lub odpowiednio pracowników, co sprzyja integracji oraz pogłębieniu współpracy.

Uczenie się pozaformalne zgodnie z definicją przejętą przez Radę Unii Europejskiej¹¹ oznacza uczenie się, które jest realizowane poprzez zaplanowane działania (pod względem celów i czasu uczenia się) i które przewiduje pewną formę pomocy w nauce (np. relacje uczeń – nauczyciel). Należy przez to rozumieć również wszelkiego rodzaju kursy, szkolenia warsztaty, szkoły letnie, staże językowe i inne formy kształcenia zorganizowanego nie będące edukacją formalną, do której należy zaliczyć m.in. studia czy kształcenie podyplomowe. Warto odnotować, że w najbliższych latach planowane jest wdrożenie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń (micro-credentials)¹². Wprowadzenie zalecanych rozwiązań może przyczynić się do ułatwienia realizacji współpracy w tym zakresie oraz ułatwić uznawalność efektów uczenia się nabywanych w tej formie.

POLSKA

Działania te są realizowane poza programem studiów jako inna forma kształcenia, o której mowa w art. 162 p.s.w.n. Osobom, które ukończyły tę formę kształcenia wydawany jest dokument potwierdzający jej ukończenie. Rodzaj i wzór takiego dokumentu określa podmiot prowadzący, co oznacza, że w przypadku uczelni zgodnie z art. 23 ust. 1 p.s.w.n. rektor uczelni. Uczelnia za tego typu kształcenie może pobierać opłaty w oparciu o art. 163 ust. 2 p.s.w.n. Brzmienie przepisu umożliwia również odstąpienie od pobierania przez uczelnię opłaty, co często ma miejsce w przypadku działań adresowanych do studentów studiów stacjonarnych

---

¹¹ Zob. Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (2012/C 398/01)

¹² Zob. Zalecenia Rady UE z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialność (2022/C 243/02)

w uczelniach publicznych lub pracowników tej uczelni. Ustawa nie zakazuje prowadzenia tego typu działalności we współpracy z uczelniami zagranicznymi. W związku z dużym poziomem autonomii uczelnia polska wraz z partnerem ukraińskim mogą opracować wspólny wzór dokumentu potwierdzającego udział w tego typu kształceniu. Przyjęcie cudzoziemca na tego typu formy kształcenia następuje zgodnie z art. 323 ust. 1 p.s.w.n., w tym m.in. na podstawie zasad określonych w umowie pomiędzy uczelnią a podmiotem zagranicznym (np. uczelnią ukraińską) albo na podstawie decyzji administracyjnej rektora¹³.

W związku z brakiem formalnych mechanizmów uznawania efektów uczenia się nabytych w ramach uczenia się pozaformalnego istnieje problem z zaliczeniem tych form aktywności w poczet realizowanego przez studenta programu studiów.

Szkoły letnie mogą być realizowane w dwojaki sposób. Z jednej strony jako inna forma kształcenia na zasadach analogicznych do kursów, szkoleń i warsztatów opisanych powyżej. Z drugiej natomiast jako komponent programu studiów, w tym również studiów wspólnych.

UKRAINA

Edukację pozaformalną realizowaną we współpracy z zagraniczną uczelnią reguluje ust. 9 pkt. 1 p.w.p.m.a. Z jednej strony powinna, jak w każdym przypadku mobilności akademickiej, być zawarta umowa partnerska, zwłaszcza jeżeli chodzi o warsztaty, szkolenia i in. Następnie powinna być zawarta umowa o mobilności akademickiej, bezpośrednio między uczestnikiem wymiany a uczelnią ukraińską. Z drugiej strony uzyskanie bez zawarcia tych umów certyfikatu potwierdzającego realizację kursów, warsztatów itp. jest uznawane pod pewnymi warunkami. W Ukrainie istnieje praktyka uznawania certyfikatów oraz innych wyników kształcenia, np. uzyskanych na platformach Coursera, Academia ORACLE, Prometheus. Uznanie efektów uczenia się pozaformalnego danej osoby przez uczelnię (instytucję naukową) uwzględnia określone w przepisach procedury (ust. 4 nakazu Ministerstwa Oświaty i Nauki Ukrainy “O zatwierdzeniu procedury uznawania w szkolnictwie wyższym wyników kształcenia uzyskanych w ramach kształcenia pozaformalnego i nieformalnego” (08.02.2022r.): złożenie wniosku o uznanie kształcenia; identyfikacja zadeklarowanych pisemnie przez osobę wyników uczenia się pozaformalnego, które podlegają ocenie przez uczelnię; weryfikację deklarowanych efektów uczenia się; podjęcie decyzji o uznaniu i przypisaniu efektów uczenia się do odpowiednich komponentów edukacyjnych (zajęć) programu edukacyjnego lub odmowa uznania.

Łączna liczba pkt. ECTS programu edukacyjnego, zaliczona na podstawie uznawania wyników uczenia się pozaformalnego nie może przekroczyć 25% odpowiedniego programu kształcenia (dla dziedziny wiedzy 12 „Technologie informacyjne” nie może przekroczyć 35% odpowiedniego programu edukacyjnego).

¹³ Zgodnie z art. 323 p.s.w.n. cudzoziemcy mogą również odbywać kształcenie w ramach umów międzynarodowych oraz decyzji ministra, dyrektora NAWA, dyrektora NCN.

Działalność naukowa i artystyczna studentów we współpracy z uczelnią partnerską

Uczelnie partnerskie w ramach współpracy międzynarodowej mogą organizować dla studentów zaangażowanych w badania naukowe staże, wizyty badawcze oraz kwerendy biblioteczne, czyli wyjazdy związane z badaniem zasobów bibliotecznych będących w posiadaniu danej biblioteki lub archiwum. Mogą również uwzględnić w umowie pomiędzy uczelniami wspólne projekty naukowe realizowane przez studentów, w tym granty na takie przedsięwzięcia, a także konkursy naukowe i sportowe dla studentów uczelni partnerskich. Umowa taka powinna określać zasady realizacji i finansowania planowanych działań. Są one możliwe do realizacji w perspektywie krótkookresowej, jednakże ze względu na ograniczenia wyjazdów związane z trwającą wojną w Ukrainie realizacja tej formy współpracy powinna będzie możliwa po zakończeniu działań wojennych.

POLSKA

Polskie uczelnie często oferują studentom możliwość zaangażowania w prowadzone w jednostce badania naukowe. Z jednej strony studenci przygotowują prace dyplomowe i projekty zaliczeniowe, z drugiej prowadzą działalność naukową w ramach działalności w kołach naukowych, z trzeciej natomiast nawiązują indywidualną współpracę polegającą na uczestnictwie w badaniach naukowych prowadzonych przez nauczycieli akademickich. Odrębny przypadek stanowi działalność artystyczna i sportowa prowadzona przez studentów w trakcie studiów. Uczelnie mogą organizować dla studentów różne konkursy w tym granty na studencką działalność naukową, artystyczną lub sportową. Studenci polscy mogą odbywać wyjazdy, w tym na staże (wizyty) badawcze, kwerendy biblioteczne, zawody, konkursy itp. na podstawie umów cywilno-prawnych z uczelnią określających zasady finansowania i realizacji takich działań. Podmiot finansujący może określić wymogi w stosunku do realizacji tego typu działań. W przypadku finansowania stażu lub wizyty studyjnej z zewnętrznych środków uczelnia podpisuje również umowę z podmiotem przyznającym finansowanie określającą zasady tego finansowania. Podmiot zewnętrzny może również podpisać ze studentem bezpośrednio umowę na finansowanie jego działalności lub przyznać studentowi stypendium.

UKRAINA

Zgodnie z p.w.p.m.a takie przejawy aktywności międzynarodowej jak staż edukacyjno-naukowy (działalność mająca na celu zdobycie praktycznego doświadczenia opartego na badaniach i kształtowaniu nowych kompetencji zawodowych w działalności psychologiczno-pedagogicznej, naukowo-badawczej, organizacyjno-zarządczej w ramach określonego kierunku/dziedziny wiedzy); staż naukowy - są formami mobilności akademickiej, a to znaczy że dotyczy ich realizacji te same warunki podjęcia wszelkiego rodzaju aktywności, opisane wyżej. Współpracę w przedmiotowym zakresie reguluje ust. 9 pkt 1 p.w.p.m.a. Zgodnie z procedurą najpierw powinna być zawarta umowa partnerska, następnie umowa o mobilności akademickiej bezpośrednio między uczestnikiem wymiany a uczelnią ukraińską.

Współpraca międzyuczelniana w zakresie przygotowywania przez studentów prac dyplomowych

---

Uczelnie polskie i ukraińskie mogą również realizować współpracę w ramach prac dyplomowych przygotowywanych przez studentów. Z jednej strony student może realizować pracę pod kierunkiem promotora z uczelni partnerskiej, z drugiej natomiast współpraca może polegać na udziale kadry uczelni partnerskiej w procesie recenzowania prac dyplomowych. Działanie to wymaga zwykle dostosowania wewnętrznych przepisów uczelni związanych z procesem dyplomowania. W związku z tym cechuje się umiarkowanym czasem na jego wdrożenie. Realizacja tego typu współpracy może być szczególnie cenna w przypadku prowadzenia studiów wspólnych.

Współpraca taka może być realizowana na podstawie umowy pomiędzy uczelniami. Umowa powinna określać zasady powoływania osób pod których kierunkiem przygotowywana jest praca dyplomowa (promotorów) lub recenzentów, a także rozliczania kosztów współpracy. Umowa powinna obejmować również zasady obowiązkowej w Polsce weryfikacji pracy w Jednolitym Systemie Antyplagiatowym, zgodnie z art. 76 ust. 4 p.s.w.n. W Ukrainie zgodnie art. 16, ust. 2 pkt 8 s.w. system zapewnienia jakości działalności edukacyjnej i jakości szkolnictwa wyższego przez uczelnie (system wewnętrzznego zapewniania jakości) przewiduje zapewnienie przestrzegania uczciwości akademickiej przez pracowników i studentów uczelni, w tym stworzenie i funkcjonowanie skutecznego systemu zapobiegania i wykrywania plagiatu akademickiego. Czyli z jednej strony ustawa nakazuje weryfikację pracy przez system antyplagiatowy, z innej strony każda uczelnia samodzielnie decyduje z jakiego systemu będzie korzystać. Dodatkowo przepisy wewnętrzne uczelni powinny przewidywać możliwość powierzenia opieki nad studentem uczelni partnerskiej oraz rozliczenia pracy pracowników uczelni związanej z realizacją takiej formy współpracy (opieką nad studentem innej uczelni lub recenzowaniem jego pracy dyplomowej).

Wspólna oferta zajęć obieralnych przez studenta

Jedną z form współpracy, łatwiejszą w realizacji niż program podwójnego dyplomu, ale jednocześnie mogącą prowadzić w przyszłości do programu podwójnego dyplomu, może być opracowanie wspólnej oferty zajęć obieralnych przez studenta (zajęć fakultatywnych). Zajęcia takie mogłyby być zorganizowane z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość lub stacjonarnie. Działanie to należy uznać za działanie możliwe do wdrożenia w perspektywie średniookresowej, w związku z koniecznością uzgodnienia części programu, a w przypadku, gdyby zajęcia miały również odbywać się w formie zdalnej także uwzględnienia wszelkich kwestii z tym związanych. Zaletą tego działania jest to, że wspólna oferta może stanowić uzupełnienie oferty uczelni partnerskich i może być rozwijana z czasem, jeśli uczelnie zaobserwują korzyści z realizacji tego typu współpracy.

POLSKA

Uczelnie w ramach umów mogą opracować wspólną ofertę zajęć obieralnych przez studenta realizowanych w ramach programu studiów, określając zasady realizacji wspólnej oferty. Pracownicy partnera zaangażowani w prowadzenie zajęć powinni przedstawić polskiej uczelni informacje na temat kompetencji i doświadczenia upoważniającego do prowadzenia danych zajęć celem weryfikacji spełnienia warunku, o którym mowa w art. 73 ust. 1 p.s.w.n. W przypadku studiów na profilu ogólnoakademickim należy uwzględnić, że tylko 25% godzin zajęć może być prowadzonych przez osoby nie będące zatrudnione w uczelni, co może stanowić utrudnienie w związku z faktem, że min. 30% pkt. ECTS powinno być osiągnięte przez studenta polskiej uczelni w ramach zajęć obieralnych. W przypadku profilu praktycznego wymóg ten wynosi max. 50% godzin zajęć, co daje większą swobodę.

UKRAINA

Zgodnie z ust. 15 pierwszej części art. 62 s.w. studenci uczelni mają prawo do wyboru przedmiotów/kursów w granicach przewidzianych przez odpowiedni program edukacyjny i plan nauczania w wysokości co najmniej 25% ogólnej liczby pkt. ECTS przewidzianej dla tego poziomu szkolnictwa wyższego. Jednocześnie kandydaci na określonym poziomie studiów mają prawo do wyboru przedmiotów/kursów oferowanych na innych poziomach studiów w porozumieniu z kierownikiem odpowiedniego wydziału lub jednostki. Nie ma ograniczeń odnośnie uczelni, na której można zdobyć te 25 % pkt. ECTS, czyli nie wzbrania się zaliczenia zajęć, zrealizowanych na innej uczelni w ramach realizacji umowy partnerskiej.

Zajęcia prowadzone przez pracowników uczelni partnerskiej, w tym wykłady otwarte

---

Działanie to jest jednym z działań stosunkowo często realizowanym i jest stosunkowo łatwe do wdrożenia w krótkiej perspektywie czasowej w szczególności w zakresie wykładów otwartych, które mogą być obecnie prowadzone w formie zdalnej ze względu na zagrożenie wojenne, a po wojnie również w formie stacjonarnej. Pracownicy uczelni partnerskich mogą być zaangażowani do prowadzenia zajęć w uczelni partnera ujętych w programie studiów partnera lub wygłaszać wykłady na zaproszenie uczelni partnerskiej. Finansowanie tej formy współpracy zwyczajowo ciąży na podmiocie organizującym dane zajęcia, jednakże umowa zawarta między stronami może przewidywać inne zasady finansowania.

POLSKA

Cudzoziemcy mogą uczestniczyć w prowadzeniu kształcenia w oparciu o art. 323 ust. 1 p.s.w.n. Przepis ten umożliwia podejmowanie tego typu działalności przez cudzoziemca. Podstawą do prowadzenia kształcenia jest m.in. umowa z podmiotem zagranicznym, jakim jest uczelnia partnerska albo decyzja administracyjna rektora. Dodatkowo może nią być umowa międzynarodowa lub decyzja ministra, dyrektora NAWA albo dyrektora NCN. Polska uczelnia może zaangażować pracownika uczelni partnerskiej na dwa sposoby – w ramach umowy cywilno-prawnej lub w ramach umowy o pracę. Pierwsza forma jest spotykana w przypadku incydentalnego zaangażowania pracownika w prowadzenie określonych zajęć lub wygłoszenia wykładu, natomiast druga w przypadku dłuższej współpracy. Warto odnotować, że w przypadku umów o pracę często stosowane są przepisy umożliwiające nawiązanie takiej umowy bez przeprowadzenia otwartego konkursu (w przypadku tzw. profesorów wizytujących). Zgodnie z art. 119 ust. 2 pkt. 1 p.s.w.n. nauczyciel akademicki może zostać zatrudniony z pominięciem postępowania konkursowego m.in. w przypadku skierowania do pracy przez zagraniczną instytucję naukową. Dodatkowo w przypadku umowy o pracę z polską uczelnią zgodnie z art. 325 p.s.w.n. nie jest wymagana zgoda i zezwolenie na pracę wydane przez organ zatrudnienia. Osoba taka podlega obowiązkowi ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego na zasadach obowiązujących obywateli polskich pozostających w stosunku pracy.

Umowy mogą przewidywać również finansowanie kosztów podróży i zakwaterowania w uczelni partnerskiej w której miałby być wygłoszony wykład lub przeprowadzone zajęcia. Uczelnia może finansować takie zajęcia z otrzymywanej subwencji na swoją działalność jak i ze środków pozyskanych w ramach projektów lub innych źródeł. W przypadku zajęć prowadzonych w ramach programu studiów pracownik uczelni partnerskiej, któremu powierzane są zajęcia, powinien przedstawić uczelni informacje na temat kompetencji i doświadczenia upoważniającego do prowadzenia danych zajęć celem weryfikacji spełnienia warunku, o którym mowa w art. 73 ust. 1 p.s.w.n.

UKRAINA

Cudzoziemcy mogą uczestniczyć w prowadzeniu kształcenia w oparciu o ust. 9 pkt 2 p.w.p.m.a., który przewiduje udział kadry naukowej, naukowo-pedagogicznej i innych pracowników ukraińskich uczelni we wspólnych projektach edukacyjnych lub naukowych (działania w ramach tymczasowej grupy projektowej utworzonej na określony czas dla realizacji zadań pewnego określonego projektu edukacyjnego lub naukowego finansowanego z dowolnego grantu udzielonego instytucjom partnerskim); wykładach; praktykach, badaniach naukowych; stażach naukowych. Oprócz tego, zgodnie z art. 75 ust. 2 pkt 9 s.w. zaangażowanie pracowników pedagogicznych, naukowo-pedagogicznych i naukowych zagranicznych uczelni wyższych do udziału w pracy pedagogicznej, naukowo-pedagogicznej i naukowej w uczelniach Ukrainy jest jednym z kierunków współpracy międzynarodowej.

Wykładowca gościnny - to nauczyciel akademicki z zagranicznej uczelni, zaproszony przez wydział, instytut, uczelnię do prowadzenia wykładów, posiadający specjalistyczną wiedzę lub zasługi w określonej dziedzinie nauki lub unikalną wiedzę i doświadczenie w określonej działalności zawodowej. Wykładowca gościnny może sam zaproponować tematy do nauczania lub wygłosić wykłady na tematy interesujące zapraszającą stronę. Wykładowca gościnny może być zaproszony jak jest zewnętrznie finansowanie. Wynika to z braku środków uczelni, które najpierw zapewniają niezbędne potrzeby.

Udział w programach mobilności akademickiej uczestników będących pracownikami pedagogicznymi, naukowo-pedagogicznymi, naukowymi, innymi pracownikami uczelni (instytucji naukowej) zgodnie z ust. 11 p.w.p.m.a. nie może przekroczyć dwóch lat z rzędu.

Staże dydaktyczne i wizyty studyjne w uczelni partnerskiej dla pracowników, w tym dla kadry dydaktycznej i administracyjnej (odpowiedzialnej za proces kształcenia)

Uczelnie partnerskie mogą przewidzieć w ramach umów partnerskich staże dydaktyczne i wizyty studyjne swojej kadry. Wyjazdy takie mają na celu zwykle zapoznanie się ze specyfiką uczelni partnerskiej oraz wymianę doświadczeń, stąd należy uznać je za cenne elementy rozwijające współpracę. Działania te należą do grupy działań możliwych do wdrożenia w krótkim okresie czasu. Należy jednak zauważyć, że o ile w okresie prowadzonych działań wojennych na terytorium Ukrainy realizacja takich wyjazdów na uczelnie ukraińskie jest utrudniona, o tyle okres ten może być wykorzystany do odbywania staży dydaktycznych i wizyt studyjnych kadry akademickiej uczelni ukraińskich w uczelniach polskich oraz zdalnych staży i wizyt studyjnych w uczelniach ukraińskich, tam gdzie specyfika dziedziny na to pozwala.

POLSKA

Pracownicy uczelni polskiej mogą zostać oddelegowani na staż dydaktyczny lub wizytę studyjną na zasadach ogólnych, obowiązujących przy delegowaniu pracowników za granicę, co ma najczęściej miejsce przy wyjazdach krótkoterminowych. W takim przypadku uczelnia polska pokrywa koszty delegacji służbowej. W przypadku zewnętrznego źródła finansowania konieczna jest umowa zawierana pomiędzy uczelnią a podmiotem przyznającym środki finansowe na ten cel.

W przypadku, w którym pracownik zatrudniany jest w uczelni przyjmującej, pracownik może uzyskać urlop bezpłatny w uczelni macierzystej, a w przypadku nauczycieli akademickich również płatny na podstawie art. 130 pkt. 3 p.s.w.n.

W przypadku natomiast stażu realizowanego w Polsce na podstawie umowy o pracę z polską uczelnią, zgodnie z art. 325 p.s.w.n. nie jest wymagana zgoda i zezwolenie na pracę wydane przez organ zatrudnienia. Osoba taka podlega obowiązkowi ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego na zasadach obowiązujących obywateli polskich pozostających w stosunku pracy.

UKRAINA

Według uchwały Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 21 sierpnia 2019 r. nr 800 Wybrane zagadnienia rozwoju zawodowego pracowników pedagogicznych i naukowo-pedagogicznych (art. 57 ust. 1 pkt. 8) delegowanie za granicę pracowników pedagogicznych, naukowo-pedagogicznych i naukowych do pracy pedagogicznej, naukowo-pedagogicznej i naukowej powinno odbywać się zgodnie z umowami międzynarodowymi Ukrainy oraz umowami

partnerskimi między zagranicznymi uczelniami partnerskimi. Uczelnia ukraińska według uchwały powinna zapewniać podwyższenie kwalifikacji i staże dla kadry akademickiej, badawczej i dydaktycznej co najmniej raz na pięć lat przy zachowaniu przeciętnego wynagrodzenia.

Staż powinien być realizowany według indywidualnego programu opracowanego i zatwierdzonego przez podmiot doskonalenia zawodowego. Indywidualny program stażu musi zawierać informację o jego czasie trwania oraz oczekiwanych efektach uczenia się. Indywidualny program stażu może zawierać również inne informacje związane z odbyciem stażu przez pracownika dydaktycznego lub naukowo-pedagogicznego. Pomędzy instytucją edukacyjną, w której pracownik odbywa staż, a podmiotem doskonalenia zawodowego, zawierana jest umowa. W tym przypadku indywidualny program stanowi integralny załącznik do umowy.

Zgodnie z ust. 9 pkt. 1 p.w.p.m.a. staż językowy (podniesienie poziomu praktycznej znajomości języka obcego w określonej działalności zawodowej lub dziedzinie wiedzy); staż edukacyjno-naukowy (działalność mająca na celu zdobycie praktycznego doświadczenia opartego na badaniach i kształtowaniu nowych kompetencji zawodowych w działalności psychologiczno-pedagogicznej, naukowo-badawczej, organizacyjno-zarządczej w ramach określonej specjalności/dziedziny wiedzy), a także staż naukowy są formami mobilności akademickiej. Zgodnie z ust. 6 uchwały Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 13 kwietnia 2011 r. nr 411 “Problematyka kształcenia studentów i staży (staży naukowych) doktorantów, pracowników naukowych i naukowo-pedagogicznych w wiodących uczelniach i instytucjach naukowych za granicą (ze zmianami od 04.04.2017r.)” okres stażu nie może przekraczać dwóch lat. Z osobami skierowanymi na staż zawierana jest umowa o skierowanie ich do zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej. Pracownik naukowy lub naukowo-pedagogiczny ubiegający się o staż w wiodącej uczelni lub instytucji naukowej za granicą musi spełniać następujące wymagania według tej uchwały:

1. posiadać stopień naukowy kandydata nauk (doktora filozofii) oraz doświadczenie w pracy naukowej lub naukowo-pedagogicznej od co najmniej trzech lat;
2. tematyka badań naukowych musi odpowiadać liście priorytetowych dziedzin edukacji i nauki;
3. mieć co najmniej roczny staż pracy w uczelni lub instytucji naukowej, która wysłała na staż;
4. posiadać artykuły naukowe publikowane w zagranicznych, międzynarodowych i krajowych publikacjach branżowych, patenty;
5. uczestniczyć w zagranicznych, międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych i naukowo-praktycznych, sympozjach;
6. posiadać znajomość języka angielskiego lub języka kraju, w którym planowany jest staż na wymaganym poziomie.

Według ust. 17 tej uchwały osoby skierowane na staż do uczelni (instytucji naukowych) za granicą mają prawo do gwarancji i opłat pieniężnych przewidzianych prawem. Finansowanie wydatków związanych ze stażem może odbywać się kosztem środków uczelni (instytucji naukowej), która wysłała osobę na staż, środków przewidzianych w budżecie państwa w ramach odpowiedniego programu, dotacji, funduszy strony przyjmującej i innych źródeł, które nie są zabronione przez prawo.

Czas udziału w programie mobilności akademickiej dla uczestników będących pracownikami pedagogicznymi, naukowo-pedagogicznymi, naukowymi, innymi pracownikami uczelni (instytucji naukowej) zgodnie z ust. 11 p.w.p.m.a. nie może przekroczyć dwóch lat z rzędu.

Udostępnianie zasobów bibliotecznych, dostęp do baz danych dla uczelni partnerskiej

---

W ramach umów partnerskich uczelnie mogą podjąć współpracę w zakresie udostępniania własnych zbiorów bibliotecznych będących w dyspozycji bibliotek uczelnianych studentom i pracownikom uczelni partnerskiej. Przepisy w obu krajach nie zakazują udostępniania zbiorów biblioteki cudzoziemcom, z wyłączeniem zbiorów mających wyjątkową wartość i znaczenie dla dziedzictwa narodowego, które nie mogą być wywożone poza terytorium danego kraju. Uczelnie powinny w umowie partnerskiej określić zasady dostępu do bibliotek.

W zakresie baz danych będących w dyspozycji biblioteki należy zwrócić uwagę, że dostęp do takiej bazy reguluje licencja udzielona przez podmiot będący właścicielem danej bazy. W związku z tym uczelnia nie może swobodnie przekazywać dostępu do wykupionych baz danych innym podmiotom bez zgody właściciela danej bazy danych. Nieuprawnione udostępnienie baz danych stanowiłoby naruszenie warunków licencji.

Inne działania, mające na celu wymianę doświadczeń i pogłębienie współpracy

---

Do takich działań zaliczyć można organizację polsko-ukraińskich konferencji, sympozjów i kongresów naukowych z możliwością udziału w nich studentów, doktorantów i pracowników, a także współpracę kół naukowych (m.in. wspólne zjazdy naukowe stacjonarne i online, wspólne wydawnictwa), współpracę samorządów studentów (np. wymianę doświadczeń, wspólne inicjatywy), wspólne fora/konferencje dla osób odpowiedzialnych za zarządzanie procesem kształcenia, wspólne działania w zakresie podniesienia jakości kształcenia. Działania takie mają na celu wymianę doświadczeń, wiedzy oraz są szczególnie istotne z punktu widzenia pogłębiania współpracy między partnerami, ponieważ stwarzają warunki do poznania się oraz budowania zaufania pomiędzy uczelniami partnerskimi. Działania te są jednymi z łatwiejszych do podjęcia i mogą być realizowane w perspektywie krótkookresowej. Często mogą być również realizowane ad hoc bez zbytniego formalizowania współpracy, choć zaleca się również uwzględnienie tych form współpracy w umowach między partnerami. Są też działaniami o stosunkowo niskiej kosztowności w szczególności w okresie, gdy przemieszczanie się pomiędzy Polską a Ukrainą jest utrudnione i działania te w głównej mierze powinny odbywać się z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość.

Podsumowanie i wnioski

Współpraca pomiędzy uczelniami polskimi i ukraińskimi w zakresie kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego nie należy do najłatwiejszych ze względu na wiele rozbieżności w przepisach prawnych obowiązujących w obu krajach oraz pewne trudności w przemieszczaniu się między krajami, które obecnie jest dodatkowo utrudnione z związku z trwającym agresją zbrojną Rosji w Ukrainie. Współpraca ta jest jednak możliwa do osiągnięcia w przypadku zaangażowania obu partnerów. Systemy szkolnictwa wyższego mimo, iż różne w zakresie szczegółowych rozwiązań posiadają bardzo wiele cech wspólnych, co wynika z wdrażania w obu krajach założeń Procesu Bolońskiego.

Trwającą agresję Rosji w Ukrainie należy wykorzystać jako szansę do przeniesienia współpracy pomiędzy uczelniami polskimi i ukraińskimi na wyższy poziom. Obecnie wielu studentów uczelni ukraińskich migruje do Polski. Zjawiska tego nie można w pełni zatrzymać. Studenci ci mogą kontynuować w Polsce edukację wyższą podjętą w Ukrainie na 2 sposoby:

1. ubiegać się o przyjęcie na studia w drodze przeniesienia z innej uczelni, co wymaga zerwania stosunku prawnego z uczelnią ukraińską i nawiązania stosunku prawnego z uczelnią Polską

oraz

2. w ramach umów pomiędzy uczelnią polską a uczelnią ukraińską, co pozwala na zachowanie stosunku prawnego z macierzystą uczelnią ukraińską.

Pierwsze z rozwiązań jest niekorzystne dla obu stron. Uczelnie ukraińskie tracą środki przyznawane z budżetu państwa, których wysokość zależna jest od liczby studentów. Uczelnie polskie również mogą odczuć niekorzystne konsekwencje finansowe w związku z przekroczeniem wskaźnika określającego stosunek liczby studentów do liczby nauczycieli akademickich (SSR) uwzględnionego w algorytmie przyznawania subwencji. Drugie rozwiązanie natomiast jest bardziej korzystne pod względem finansowym zarówno dla uczelni ukraińskich jak i polskich oraz dodatkowo wpływa korzystnie na zachowanie tożsamości narodowej studentów z Ukrainy. W związku z powyższym uczelnie obu krajów powinny intensyfikować działania związane z wdrożeniem drugiego rozwiązania celem zapobiegnięcia przenoszenia się studentów. Problem stanowić może jednak fakt, że przeniesienie studenta z uczelni ukraińskiej do polskiej jest bardziej korzystne dla studenta-uchodźcy niż odbywanie kształcenia w ramach umów partnerskich pomiędzy uczelniami (m.in. dostęp do świadczeń o charakterze socjalnym i możliwość otrzymania legitymacji studenckiej dającej dodatkowe uprawnienia), co wymaga rozwiązania.

Pragnąc podjąć realną współpracę należy mieć świadomość barier, które mogą utrudnić lub uniemożliwić podejmowanie współpracy. Zaliczyć do nich można, w szczególności:

1. brak wzajemnego zaufania partnerów, związany z brakiem wcześniejszych doświadczeń współpracy, w tym również w innym zakresie (np. współpracy naukowej);
2. brak zainteresowania i motywacji ze strony kadry akademickiej, studentów

- i administracji uczelni do podejmowania współpracy polsko-ukraińskiej w zakresie procesu kształcenia;
3. brak wiedzy na temat możliwości prawnych umożliwiających współpracę międzynarodową w zakresie kształcenia oraz niewystarczająca znajomość systemu szkolnictwa wyższego w kraju partnera, a także brak umiejętności znalezienia rozwiązań zgodnych z prawodawstwem obowiązującym w obu krajach i jednocześnie satysfakcjonujących partnerów;
  4. przepisy wewnętrzne (jak np. regulamin studiów, regulaminy pracy) uczelni nieuwzględniające specyfiki współpracy międzynarodowej z zagraniczną uczelnią oraz niemotywuujące pracowników do nawiązywania takiej współpracy;
  5. niewystarczająca oferta zajęć prowadzonych w języku angielskim w obu krajach, a także brak możliwości prowadzenia zajęć w języku polskim w Ukrainie oraz słaba oferta zajęć w języku ukraińskim w Polsce.
  6. niewystarczająca znajomość języka angielskiego w przypadku kadry akademickiej o dłuższym stażu pracy, w szczególności prowadzącej działalność naukową w dyscyplinach o mniejszym stopniu umiędzynarodowienia.
  7. brak wystarczających środków finansowych na realizację działań będących przedmiotem umów partnerskich pomiędzy uczelnią polską i ukraińską.

Barier oczywiście może być więcej, ale przy odpowiedniej determinacji ze strony partnerów większość z nich można przezwyciężyć podejmując odpowiednie działania.

Autorzy w raporcie starali się zaprezentować mnogość form współpracy pomiędzy uczelniami polskimi i ukraińskimi. Katalog ten jednak nie może być nigdy katalogiem zamkniętym, ponieważ prowadziłyby to do zabicia kreatywności tak istotnej w przestrzeni szkolnictwa wyższego. Autorzy pragną zwrócić uwagę, że wraz z postępującym rozwojem cywilizacyjnym, który coraz bardziej przyspiesza w ostatnich latach, mogą pojawić się w stosunkowo niedługiej perspektywie potrzeby nowych form realizacji współpracy międzyuczelnianej. Przykładem tego była pandemia COVID-19 która zaowocowała rozwojem nowych form współpracy opartych o komunikację z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość.

Wśród prezentowanych form współpracy można wyróżnić takie które można wdrożyć stosunkowo szybko jak programy wymiany, edukacja pozaformalna (m.in. kursy, szkolenia warsztat, szkoły letnie) oraz wszelkiego rodzaju działania mające na celu pogłębienie współpracy, integrację studentów i pracowników, partnerów oraz wymianę doświadczeń i dobrych praktyk. Te formy są w związku z tym szczególnie istotne w okresie kryzysu wojennego węgłowanego agresją Rosji w Ukrainie. Inne natomiast wymagają dłuższych prac wdrożeniowych, jak np. zmiany przepisów wewnętrznych uczelni, zmiany programów studiów/programów edukacyjnych. Działania te powinny być podejmowane w ramach zacieśniania współpracy międzyuczelnianej.

Rekomendacje

REKOMENDACJE WSPÓLNE DLA MINISTRÓW I REKTORÓW W POLSCE I W UKRAINIE

1. W okresie trwania agresji zbrojnej Rosji w Ukrainie należy zintensyfikować mobilność akademicką realizowaną w oparciu o umowy partnerskie pomiędzy uczelniami polskimi i ukraińskimi, celem zapobiegnięcia przenoszenia się ukraińskich studentów i pracowników dydaktycznych do uczelni polskich, które odbywa się z niekorzyścią dla obu stron.
2. Należy zaktualizować umowę z dnia 11 kwietnia 2005 r. pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o wzajemnym uznawaniu akademickim dokumentów o wykształceniu i równoważności stopni, celem uznania tytułów dyplomowanego specjalisty oraz dyplomowanego specjalisty technologa jako równoważnych tytułowi młodszego bakaławra.
3. Należy podjąć działania zmierzające do wdrożenia w obu krajach zaleceń Rady UE z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialność (2022/C 243/02) oraz nawiązać współpracę w tym zakresie, w szczególności polegającą na organizacji wspólnych kursów i szkoleń.
4. Należy wesprzeć i zintensyfikować działania uczelni mające na celu integrację polsko-ukraińską oraz wymianę doświadczeń wśród kadry odpowiedzialnej za zarządzanie procesem kształcenia oraz zapewnienie jakości kształcenia (np. wspólne seminaria dotyczące procesu kształcenia i zapewnienia jego jakości, spotkania robocze, wspólne posiedzenia gremiów uczelni odpowiedzialnych za proces kształcenia, wizyty studyjne). Działania te powinny być realizowane obecnie z wykorzystaniem metod porozumiewania się na odległość a po wojnie również w ramach bezpośrednich spotkań.
5. Należy rozwijać programy finansowania działań uczelni związane z realizacją współpracy polsko-ukraińskiej w obszarze kształcenia, uwzględniające jak najszerszy wachlarz możliwych form współpracy. Finansowanie powinno uwzględniać zarówno planowane działania jak i prace wdrożeniowe (przygotowanie dokumentacji, prace merytoryczne, opracowanie zasad finansowania i rozliczania wyjazdów). W szczególności w okresie trwania działań wojennych prowadzonych przez Rosję należy rozwiązać problem braku finansowania mobilności akademickiej studentów i pracowników z Ukrainy.
6. Należy poszerzać wiedzę i rozwijać umiejętności kadry akademickiej w zakresie umiędzynarodowienia procesu kształcenia, a także uświadamiać korzyści płynące z tego procesu.
7. Należy opracować i wprowadzić mechanizmy oraz narzędzia motywowania uczelni oraz ich pracowników do podejmowania działań związanych z umiędzynarodowieniem procesu kształcenia, w tym w zakresie współpracy polsko-ukraińskiej. Rzeczywista współpraca w zakresie umów partnerskich powinna być premiowana podczas przyznawania

uczelniom środków finansowych z budżetu państwa. Należy również wprowadzić dodatkowe strumienie finansowania takiej działalności (dotacje celowe), premiować działania pracowników związane z wdrażaniem umów partnerskich (np. opracowanie i wdrożenie programu studiów wspólnych), premiować działalność organizacyjną związaną z umiędzynarodowieniem procesu kształcenia, oraz nadal uwzględniać w procedurach awansowych udział w programach wymiany kadry akademickiej.

8. Należy opracować przykładowe wzory umów niezbędnych podczas realizacji mobilności akademickiej pomiędzy uczelniami polskimi i ukraińskimi oraz zidentyfikować dobre praktyki w zakresie procedur administracyjnych związanych z realizacją programów wymiany akademickiej.
9. Należy w obu krajach wypracować i wprowadzić rozwiązania niwelujące problem braku kompatybilności okresów trwania roku akademickiego.

REKOMENDACJE DO MINISTRA I REKTORÓW POLSKICH

1. Należy w stosunku do studiów objętych umowami z zagranicznymi uczelniami wyłączyć stosowanie ograniczenia, o którym mowa w art. 53 ust. 10 p.s.w.n. dotyczącego zakazu prowadzenia przez uczelnię kilku studiów o tej samej nazwie lub których programy określają takie same efekty uczenia się.
2. Należy włączyć kształcenie na poziomie 5 Polskiej Ramy Kwalifikacji (kształcenie specjalistyczne) do systemu studiów. Dokumentem potwierdzającym wykształcenie na tym poziomie powinien być dyplom, a nie świadectwo.
3. Należy nadać uczelniom uprawnienia do weryfikacji i potwierdzania efektów uczenia się nabywanych w sposób nieformalny i pozaformalny.
4. Należy rozważyć, w okresie prowadzenia przez Rosję działań wojennych na terytorium Ukrainy, przyznanie polskiej legitymacji studenckiej studentom uczelni ukraińskich biorących udział w programach wymiany z polskimi uczelniami na czas tej wymiany. Należy rozważyć również zrównanie uprawnień uchodźców z Ukrainy, którzy przenieśli się na studia w Polsce, z uprawnieniami uchodźców, którzy odbywają kształcenie w ramach umów zawartych pomiędzy uczelniami, w tym do otrzymania stypendium socjalnego, zapomogi i kredytu studenckiego, o których mowa w art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. z 2022 poz. 583 ze zm.).
5. Należy umożliwić dostęp studentom i pracownikom z Ukrainy do kształcenia pozaformalnego (np. kursy, szkolenia, szkoły letnie warsztaty, MOOC) oferowanego przez uczelnie polskie, w tym również realizowanego zdalnie, oraz stworzyć ofertę adresowaną do obywateli Ukrainy przebywających w Polsce umożliwiającą ich integrację (w ramach społecznej odpowiedzialności uczelni).
6. Polskie uczelnie powinny angażować uczelnie ukraińskie do projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych, w szczególności dotyczących mobilności akademickiej (m.in. w ramach konkursów ogłaszanych przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej oraz Komisję Europejską np. w ramach akcji 1 Erasmus+).

REKOMENDACJE DO MINISTRA I REKTORÓW UKRAIŃSKICH

1. Należy zwiększyć autonomię uczelni w zakresie tworzenia nowych specjalności oraz uelastyczyć wymogi w zakresie pkt. ECTS wymaganych do uzyskania odpowiedniego stopnia wykształcenie wyższego np. poprzez rezygnację z precyzyjnego określania wysokości pkt. ECTS w standardach szkolnictwa wyższego, z wyłączeniem specjalności uprawniających do wykonywania zawodów regulowanych. Rozważenia również wymaga odstąpienie od obowiązku stosowania standardów szkolnictwa wyższego lub ich części w stosunku do wspólnego programu edukacyjnego utworzonego wspólnie z zagraniczną uczelnią.
2. Należy rozważyć wprowadzenia możliwości kształcenia również w innych językach niż język ukraiński i angielski. Obecny art. 48 ust. 3 s.w. dopuszcza jedynie poza językiem urzędowym prowadzenie zajęć w języku angielskim. Brak możliwości prowadzenia zajęć w języku polskim może stanowić barierę w nawiązywaniu współpracy. Polskie przepisy prawne pozwalają na prowadzenia zajęć w języku ukraińskim.
3. Należy promować mobilność akademicką wśród studentów i pracowników uczelni, w tym również w formie zdalnej.
4. W okresie trwania agresji zbrojnej Rosji w Ukrainie należy wydłużyć maksymalny czas trwania mobilności akademickiej, który w stosunku do pracowników jest ograniczony do dwóch lat, a w stosunku do studentów do 50% pkt. ECTS. Okresy te należy wydłużyć o czas trwania wojny.
5. Należy wdrożyć mechanizmy finansowania działań związanych z umiędzynarodowieniem procesu kształcenia w uczelniach ukraińskich, w tym finansowania zajęć prowadzonych przez wykładowców z zagranicznych uczelni (np. wykładów gościnnych), w tym w perspektywie otrzymania w przyszłości dodatkowych środków europejskich na rozwój uczelni.

Nota o autorach

DR MARCIN DOKOWICZ

Doktor nauk chemicznych, związany zawodowo z Wydziałem Chemii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu jako koordynator i ekspert w projektach z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Ekspert ds. systemu szkolnictwa wyższego, specjalizujący się w prawnych aspektach kształcenia na 5-8 poziomie Polskiej Ramy Kwalifikacji. Członek Komisji Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP oraz Zespołu Ekspertów KRASP. Doświadczenie w zakresie problematyki szkolnictwa wyższego zdobywał pełniąc m.in. funkcję członka Prezydium Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, eksperta Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w projekcie p. „Kształcenie na studiach doktoranckich: Opracowanie programów studiów doktoranckich o zróżnicowanych profilach”, Rzecznika Praw Doktoranta, wiceprzewodniczącego Krajowej Reprezentacji Doktorantów, eksperta ds. doktoranckich (wcześniej również ds. studenckich) Polskiej Komisji Akredytacyjnej, przewodniczącego Poznańskiego Porozumienia Doktorantów oraz licznych funkcji w ramach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu jak np. członka Senatu, Rady ds. Jakości Kształcenia, Zespołu ds. Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu Postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych oraz przewodniczącego Prezydium Sejmiku Doktorantów. Posiada doświadczenie w zakresie opracowywania oraz opiniowania wewnętrznych aktów prawnych. W latach 2013-2014 aktywnie uczestniczył w pracach legislacyjnych nad nowelizacją ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o zasadach finansowania nauki oraz rozporządzeń wykonawczych do ww. ustaw, przygotowując szereg poprawek i opinii. Współautor opracowań na temat problematyki szkolnictwa wyższego oraz raportów nt. zmian w systemie szkolnictwa wyższego. Współautor publikacji „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz” wydanej pod redakcją prof. J. Woźnickiego przez wydawnictwo Wolters Kluwer.

DR LARISA KOLISNYK

Kandydat nauk socjologicznych, docent Katedry Historii i Teorii Politycznej, Kierownik Działu Aspirantury i Doktorantury Narodowego Uniwersytetu Technicznego „Politechnika Dniprowska”. Kierownik Centrum Audytu Socjologicznego NTU „Politechnika Dniprowska”. Ukończyła studia doktoranckie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Ekspert Narodowej Agencji Zapewniania Jakości Szkolnictwa Wyższego Ukrainy NAQA. Członek Stowarzyszenia Socjologicznego Ukrainy i Ogólnoukraińskiej organizacji pozarządowej „Innowacyjny Uniwersytet”. Współorganizator Rady Młodych Naukowców Obwodu Dniepropietrowskiego. Autor 7 monografii, w tym we współautorstwie, dotyczących socjologii szkolnictwa wyższego,

międzynarodowej mobilności akademickiej ukraińskich naukowców, sytuacji absolwentów na rynku pracy. Współautorka badań dotyczących problematyki szkolnictwa wyższego oraz raportów o zmianach w systemie szkolnictwa wyższego, w szczególności kształcenia doktorantów. Współuczestniczka i organizatorka ogólnoukraińskich badań socjologicznych poświęconych analizie potrzeb i motywacji młodych naukowców, problematyce naukowców w wymuszonej mobilności akademickiej, analizie potrzeb badań naukowych z punktu widzenia biznesu. Posiada doświadczenie w organizacji międzynarodowych socjologicznych konferencji online. Zastępca redaktora naczelnego czasopisma „Młodzież Europy Środkowo-Wschodniej” (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacyjnej w Krakowie). Członek zespołu tłumaczy z języka polskiego na ukraiński Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Organizator i były kierownik Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego Polonistów „KROK PIERWSZY” w m. Dnipro.

ZEZWAŁA SIĘ NA KOPIOWANIE, DYSTRYBUCJĘ, WYŚWIETLANIE
I UŻYTKOWANIE DZIEŁA I WSZELKICH JEGO POCHODNYCH
POD WARUNKIEM UMIESZCZENIA INFORMACJI O TWÓRCY.

OPRACOWANIE GRAFICZNE
I SKŁAD

workshop².pl